

СУЧАСНА УКРАЇНА

Орган української визвольної думки

UKRAINE TODAY
Ukraine von heute
Ukraine d'aujourd'hui
Adresse: «Sučasna Ukrajina»
München 2
Karlsplatz 8/III (Telefon: 56-667)
WESTERN GERMANY
Herausgeber: Wolodymyr Stachiw
Druck: „Logos”,
München 8, Rosenheimerstr. 46 a.

Рік IV.

Мюнхен, 26. 9. 1954

Ч. 19 (96)

Допоміжний фактор

«Тільки на вільний, демократичний світ ми можемо рахувати» — таке категоричне твердження можна аж надто часто почути під час різних дискусій, темою яких є сучасні зовнішньо-політичні можливості для визвольної справи України. Такі твердження появляються навіть у дискусію, що обороняють визвольну концепцію орієнтації на власні сили народу в протидію до інтервенційної концепції орієнтації на чужі сили.

Далі можна також почути, що одним із дуже важливих завдань української зовнішньої політики є «зміцнювати зв'язки з силами, про які є узасаднена підстава думати, що вони могли б за певних передумов підтримати визвольні змагання нашого народу».

Той, хто ставить такі твердження, мабуть, сам не відчуває, як він цілковито зсунувся на позиції емігрантської інтервенційної політики, а його вислови про «власні сили» залишилися тільки патріотичною декларацією, якщо вже не декларативною для святкових виступів.

Ці повище цитовані твердження є дуже небезпечні для української зовнішньополітичної діяльності передусім тим, що вони викликають у кожного чужого реального спостерігача української визвольної проблеми враження **безконцепційності** й одночасно **безальтернативності** української політики. Іншими словами, ці твердження ставлять важливість українського визволення і боротьбу за державну суверенність у кривому дзеркалі, фальшують ідейний зміст нашої визвольної боротьби — у всіх її формах — на рідних землях.

Ще небезпечнішими є ці твердження для українського слухача, бо вони дезорієнтують і демобілізують його, коли він пильно стежить, як цей «вільний, демократичний світ» прагне мирно співжити з імперіалізмом і тиранським режимом, що поневоле його батьківщину і країни інших народів. Тоді «рахувати тільки на вільний, демократичний світ» — перестав бути українським рахунком, бо немає в ньому українських математичних вартостей.

Українська зовнішня політика може бути концептована тільки на наявності українських національних сил на батьківщині, що активно прагнуть і борються — підкреслимо, і то в різних формах — за державний, політичний, національний, соціальний та культурний самовияв і самоствердження українського народу.

Зовнішньополітичні заходи еміграції не можуть і не сміють мати ні тіні безальтернативності. Віддати свою долю тільки на рахунок чужого, вільного світу — це однозначне перестати бути суб'єктом в міжнародних взаєминах. Революційно-визвольна боротьба нашого підпілля має не тільки національний, але також і міжнародний аспект. Вона, ця боротьба, переконує світ, що український народ сам бореться за державну суверенність і визволення. І ця боротьба єдино може дати, і дас, шанси для української визвольної політики, а ніяк навпаки.

Зовнішня політика — це перманентне балансування рівноваги реальних сил, реальних спроможностей кожного народу. Рахунок на чужі сили — і то за певних передумов — є лише допоміжним фактором у зовнішній політиці. І таким він залишиться.

Пропустивши слово «тільки» в першому реченні цього коментаря, чи справді вільно нам запитати, що ми можемо вже нині «рахувати на вільний, демократичний світ»? Аналізуючи події на міжнародній шахівниці, напр., за останні дев'ять місяців, треба бути дуже сміливим, щоб навіть поставити твердження, що зовнішня політика Заходу щодо СРСР є для нас вже принаймні «допоміжним фактором».

(впс)

Який вихід для політики Заходу?

В політичному житті, зокрема якщо мова про його міжнародний аспект, деякому є надзвичайно важко знайти суттєву різницю між аксіомою і звичайним баналом. Є такі ситуації, що наявні аксіоми для справжньої успішної політики багатьом безкоцепційним слабодухам видаються тільки банальними фразами, що мають дуже низьку вартість на біржі психологічної стратегії поборювання противника.

Одним з таких «баналів» європейський Захід вважає твердження про постійну небезпеку

російського імперіалізму,

який у своїй сучасній большевицькій шаті насправді загрожує всьому світові, а зокрема решткам європейського та азіатського суходолу. Але не зважаючи на такий підхід і європейського мішуха, і західного політика, ми зобов'язані постійно вказувати на цей імперіалізм, на його тактичні заходи і на його стратегічні вихідні позиції та кінцеву мету. Навіть, якщо б наші твердження та аргументи для деяких дуже тенденційних вух звучали як банальні комунали і тривіальні фрази, або як Катонське (для деякого незручне і анахронічне!) «Ceterum censeo...»

Після дошкульних дипломатичних поразок Заходу на берлінській, Женевській і Брюссельській конференціях через усі журналістичні, публіцистичні та дипломатичні гучномовці повторяється лєнінсько-сталінська фраза

«про мирне співіснування»,

яку дуже зручним маневром кинуло кремлівське «колективне керівництво» на арену західної демократії. Треба при цьому зважити, що Маленков і компанія ні словом не говорять про мирне співжиття, тобто про якусь тривалішу форму мирних взаємин, а тільки про те, щоб «співіснувати» — от так «з нині на завтра». І ця справді банальна, бо вже від 35 років у різних несприятливих для большевизму ситуаціях повторювана, фраза викликала наявне заміщення в плянуванні західної політики та стратегії, примусила великого конкурента Москви за Атлантикою перевірити всі свої теперішні позиції і концептувати нову політику та шукати нових, успішніших метод для її здійснення.

Політика «не дразнити ведмеда»

Вашінгтонська дипломатія зробила в стосунку до своїх західноєвропейських партнерів дві важливі психологічні помилки.

Поперше, вона надто підкреслювала засаду своєї «політики із становища сили», хоч одночасно ситуація складалася так, що ця засада вона не могла застосувати (напр., в Індю-Китаї) з огляду на азіатську політику своїх європейських союзників. В європейських столицях потрахували однак це протиріччя політики США як одну з метод покерського блефу, свідомо перемішуючи при цьому наслідки і причину такої американської «нерішучості». Найяскравіше зарисова-

лося це переміщення понять у Женеві й останньо під час манільської конференції; хоч усім ясно, що не США спричинили двозначне становище, а це становище було тільки наслідком політики Парижу і Лондону «не дразнити російського ведмеда».

Подруге, Вашингтон надто поспішав і натискав, щоб «реалізувати вклад Західної Німеччини в оборону Європи». Коли заохочений Москвою мао-тсе-тунський Китай розпочав збройну агресію в Кореї і в цій ситуації аж ніяк не могло бути мови про «мирне співжиття», то Європа із страху перед такою агресією на Заході погодилася була на контрольно-озброєння Німеччини. Треба одверто визнати, що США не дістали перемоги в Кореї, хоч там вони й не потерпіли поразки (корейський кривавий мач закінчився, до речі, в нічю!), і цей факт насторожив європейських обивательських політиків. До того московський галас про «мирне співіснування» зробив своє і Європа почала підозрівати Америку, що вона втягає Німеччину в плянування офензивної політики щодо СРСР замість, як це було до того часу, — дефензивної. Іншими словами, Париж і Лондон сказали собі, що етап «політики стримування» для Вашингтону вже пройдений і що він вступив на шлях «стратегії відпихнення». До речі, Париж і Лондон переконані, що німецький союзник, хоч мілітарно він бажаний, політично однак обтяжує негативно шанси Заходу, бо уштивнею поставу поневоленних неросійських народів на користь політики Кремля.

Отже що робити?

«Політика із становища сили» може бути тільки інструментом для досягнення мети, а ніколи засадою. Сучасний, імперіалізмами і колоніалізмами сторозтерзаний світ потребує для свого нового упорядкування твердої засади, на якій можна б будувати конструктивну політику: засади **неподільності свободи** для всіх народів. Тільки базуючись на таку засаду, можна буде поширити всі щільності, що існують у російсько-большевицькій міжконтинентальній імперії, скріпити і поглибити національні та соціальні визвольні процеси, що відбуваються на території СРСР, приспішити послаблення і розвал імперії.

Усвідомлення безпеки і загрози російського імперіалізму, навіть у стосунках щодо Китаю, — це вже половина успіху. Не можна однак при цьому застосувати прояви імперіалізму та колоніалізму в Азії і Африці і одночасно конкурувати з Кремлем у заспокоєванні апетитів російських імперіалістів. Така коливальна, безпринципова політика приречена на поступенні неуспіхи і поразку.

В. П. Стахів

РЕЗОЛЮЦІЇ

ЗАГАЛЬНОГО З'ЇЗДУ ОБ'ЄДНАННЯ КОЛ. ВОЯКІВ УПА В НІМЕЧЧИНІ

I

1. Стверджуємо, що «Об'єднання кол. вояків УПА» є комбатантською організацією колишніх вояків УПА, побудованою на загальнонаціональній базі, в склад якої входять всі кол. вояки УПА і члени збройного підпілля, без огляду на їх світогляд, віровизнання, політичні переконання і партійну приналежність. Об'єднання веде тільки загальнонаціональну військову та громадську діяльність, стоїть осторонь від всякої партійної політики, а тим більше — від світоглядної боротьби за кордоном.

2. Ми надалі вважаємо нашим основним завданням боротьбу за визволення України. Нашим завданням також є зберігати і плекати традиції українських збройних сил, зокрема традиції УПА; підвищувати військові та освітні знання своїх членів і всього українського воїнства на чужині і співпрацювати з цією метою з іншими українськими комбатантськими організаціями. На зовнішньому відтинку нашим завданням є пропагувати серед чужинців визвольну боротьбу українського народу і брати участь у загальноукраїнських політичних діях, що мають таке саме завдання.

3. Закликаємо колишніх вояків УПА і членів збройного підпілля, що опинилися за кордоном, в різних країнах світу, піти за прикладом своїх друзів зброї в Німеччині і створити на загальнонаціональній базі та на базі воюючої України комбатантські організації, що об'єднували б усіх вояків УПА в поодинокі країнах. На такий платформі є побудована УПА і на такий платформі повинні бути об'єднані колишні вояки УПА на чужині. Лише через взаємну толерантність і взаємну пошану можна досягнути цілковитої єдності і виконати ті завдання, які на нас покладає воююча Україна.

4. Всі українські комбатантські організації за кордоном закликаємо до співпраці і до координації діяльності на військовій ділянці. Конечним і дуже своєчасним є вести акцію до цілковитого оздоровлення становища на військовій ділянці. Всі колишні вояки-українці повинні бути зорганізовані у комбатантських організаціях на загальнонаціо-

нальний, а не на партійній базі, залежно від тих формацій, з яких вони походять. Між поодинокими такими організаціями повинна існувати якнайтісніша співпраця і координація дії. Тільки так можна буде розв'язати тепер і в майбутньому ті проблеми та завдання, що стоять перед українським воїнством на чужині.

5. Ми закликаємо всі українські політичні установи і організації на чужині до єдності в політичній діяльності для визвольної справи українського народу. Ми вважаємо, що справжня українська визвольна політика може випливати тільки з потреб українського народу, а не з міжнародної кон'юнктури. Справжня політична єдність на еміграції може постати при умові визнання тих визвольних процесів, які відбуваються в Україні на базі революційно-визвольної боротьби.

II

6. Ми стверджуємо нашу непохитну відданість тим ідеям, за які бореться Українська Повстанська Армія. Ми вважаємо нашим обов'язком поширювати ці ідеї серед широкого загалу українського громадянства за кордоном, а в першу чергу ідеї, висловлені в програмі «За що бореться УПА» та в «Зверненні воюючої України до української еміграції». Офіційні ствердження та постанови УГВР, накази та заклики Головного Командування УПА є для нас зобов'язуючими.

7. Ми стверджуємо, що Закордонне Представництво УГВР є умовитим Українською Головною Визвольною Радою представництвом поза межами України, а Місія УПА при ЗП УГВР правдою діє по лінії Української Повстанської Армії. Одночасно ми визнаємо єдине право цих органів репрезентувати український визвольний рух за кордоном, що було ще раз підтвержене постановою Української Головної Визвольної Ради від літа 1953 року, підписаною М. І. Лисовим — від Президії УГВР і полк. В. Ковалем — головою Генерального Секретаріату УГВР, нашим Головним Командиром.

III

8. Пересилаємо палкий вояцький привіт усьому українському народові, що у

важких умовах російсько-большевицької окупації бореться за своє визволення і державну суверенність, підпіллям Церквом, всім воякам УПА і членам революційно-визвольного підпілля, що ведуть активну збройну боротьбу за здобуття Української Самостійної Соборної Держави, найвищою керівництву українського визвольного руху на Батьківщині — Українській Головній Визвольній Раді, Головному Командуванню Української Повстанської Армії та її Головному Командирові полк. В. Ковалеві і керівництву революційної політичної організації — Проводові Організації Українських Націоналістів на українських землях. Одночасно вітаємо визвольну боротьбу поневоленних народів проти російсько-большевицького імперіалізму за свою національну і державну суверенність.

9. Палко вітаємо всіх українців за кордонами рідної землі, ієрархії наших церков, всіх кол. вояків УПА та учасників визвольного руху, розкинутих по всьому світу, всіх колишніх вояків-українців і всі українські наукові, політичні та громадські установи, що дають свій вклад у справу визволення українського народу і ведуть наукову і національно-виховну діяльність для численної української громадськості на чужині.

„Чи поміг би нам Масарик“?

Українські партнери «Американського комітету визволення від більшовизму» виправдують свою співпрацю з ним такими головними аргументами. Поперше — кажуть вони — за політикою цього комітету стоїть державний департамент, отже це — фактично американська урядова політика. Коли весь т. зв. вільний світ орієнтується на політику США, як тоді нам — кажуть політики з УНРади — не прийняти допомоги від американців за посередництвом Американського комітету? Мабуть ніхто не буде припускати, що Америка має супроти України якісь ворожі плани, і всякі побоювання, що співпраця з Американським комітетом для нас погубна, не мають підстави.

Зрештою — кажуть вони далі — бойкотом діяльності цього комітету і так нічого не досягнемо. Нам краще намагатися перекопати американців, що їхня недооцінка національних держав неросійських націй та їхніх змагань до самостійності некорисна для американських інтересів. Ми приступили до співпраці з комітетом поки що на нижньому щаблі на те, щоб підняти там, в середині, нашу справу на належну, гідну позицію нашого народу, висоту — обіцяють вони.

Це був би другий виправдуючий аргумент середовища УНРади. Він тісно пов'язується з натяками на успіхи політики Масарика, який, бувши перед першою світовою війною на еміграції, зумів своїми виступами і нав'язаними зв'язками приєднати громадську думку Заходу для ідеї державної самостійності чехів. Подібну роботу слід і нам виконати — говорять кандидати на наших «масариків» — і тому слід робити все, щоб мати зв'язок з колами, які займаються питанням СССР і в майбутньому будуть, може, рішати про долю цього простору.

Чи стоїть за АКВБ державний департамент?

Ця, на перший погляд, логічна аргументація має однаке цілий ряд недоліків. Передусім немає підстави з цілковитою певністю твердити, що лінія Американського комітету обов'язково відповідає поглядам державного департаменту. Хоч цілий ряд позначок показує, що загальна лінія АКВБ має апробату урядових кіл США, але це можна розуміти радше так, що відповідні урядові державного департаменту, так би мовити, «виорендували» справу СССР цьому комітету, давши йому вільну руку і резервувати за собою оцінку правильності його діяльності відповідно до його, комітету, успіхів.

При такій інтерпретації робота АКВБ мала б значення експерименту, вислід якого показав би американцям, як остаточно планувати їм розв'язку питання СССР.

Очевидно, дію АКВБ можна розуміти і інакше, ще більше некорисно для нас. Приглянувшись американській політиці в Європі, можна визначити, як головну пружину її, намагання об'єднати цей суходіл. Це найвиразніше слідно щодо Західної Європи, де найбільше є явною підтримка ідей і всяких практичних намагань інтегрувати сили цієї частини старого світу і об'єднувати держави в одну господарську і політичну одиницю (підтримка європейської управи в справах вугілля і сталі, підтримка ідей європейської армії). Ця політика посилюється інтеграції ведеться явно, офіційними договорами, і вона зовсім ясна.

Дві концепції визволення

Дещо заплутано виглядає справа з політикою щодо народів за залізною завісою. Отже тут, попри офіційну, так би мовити, формальну політику, що ведеться нормальними дипломатичними представництвами в поодиноких сателітних державах і в Москві, спостерігаємо ще неофіційну політику, яка мала б підготувати визволення цього простору. Цю неофіційну визвольну політику США репрезентують дві громадські американські установи: «Національний комітет Вільної Європи» — НКВЕ, що дає підтримку сателітним націям, і відомий нам «Американський комітет визволення від більшовизму», який має підтримати нації СССР.

Але ми бачимо в політиці цих установ певні засадничі розходження. Коли НКВЕ працює по лінії визнання національних держав сателітів і їхніх національних визвольних змагань аж до меж підтримки національного шовінізму деяких з них (пропаганда в радіо «Вільної Європи» поляків і чехів їхнього повороту, перших в Західну Україну і Білорусію, других — у Закарпаття), то АКВБ, зовсім протилежно, не бачить по-за російським націоналізмом ніяких інших національних проблем, які він щонайвище готовий толерувати, даючи в засаді підтримку не національним змаганням націй СССР до самостійності, а збірним намаганням усіх народів СССР повалити сам тільки більшовицький режим. В цьому плані розв'язку всіх ін-

ших питань, в тому самостійності неросійських націй, цей комітет трактує як питання непередішене.

Причина цієї сповідної непослідовності американської неофіційної політики лежить, мабуть, в тому, що, маючи на оці загальне своє прямування підтримувати більші об'єднання народів, американські плани рішилися — мабуть, через брак будь-якої конкретної концепції для «сателітного» простору — поки що підтримувати і використати націоналізм сателітних народів, полишаючи справу їхнього об'єднання майбутності.

Натомість для простору СССР американські плани поручають, мабуть, відразу федерацію, аргументуючи це тим, що самостійність націй СССР була короткотривала і їхні пов'язання з Москвою довговічні. Відси неохота АКВБ підтримувати ідею самостійності (за виїняттям російської) на цьому просторі, відси лінія непередішеності в національному питанні, відси невизнання державного статусу за неросійськими націями.

Наша слабодушність

Від постави нашої еміграції частково залежало і залежить, чи ця лінія в американців втримається. Бо очевидно, що, коли б усі українці таку концепцію відкинули і не пішли на співпрацю з АКВБ на умовах непередішеності, то американці могли б її здійснити тільки при допомозі гулаївщини, що зрештою вони дуже безславно і пробували. З нашого боку треба було тільки послідовної витривалості — і кабінетне непередішенство мусило б бути закинене.

Тим часом дійшло до «компромісу», як кажуть люди з УНРади. АКВБ, не змінивши ні трохи свого непередішенського прямування, погодився устами своїх дрібних урядовців допускати певні само-

стійницькі нотки в радіомовленнях, і за кількість та якість цих ноток у радіомовленнях, (яких, до речі, ніби з технічних причин у Західній Німеччині не чути) ідуть, як оповідають, сталі торги, при чому український керівник радіо, кермований турботою, щоб не було забагато тертя, ніби сам себе, за цими поголосками, гостру «самоконтролю» в цьому напрямку.

Таким робом у процесі експериментів АКВБ певна частина українських політиків не витримала як слід на позиціях, гідних української нації. Покликання на те, що за політикою АКВБ стоять урядові кола, не виправдус цієї задачі наших самостійницьких позицій, навіть коли б це покликання відповідало правді, що не є ще зовсім певне. Американці мають своє розуміння власної політики, а нашим обов'язком є боронити наші основні принципи.

Правда, політика американців не має причини бути ворожою супроти України, але вона вже не раз показувалася, хоча б в останній війні, помилковою. На помилкових позиціях стоїть теж АКВБ, і українці зрештою добра прислугу справі майбутнього миру, якщо вони будуть не посполяти цим помилкам, а поборювати їх.

Новий крок вниз?

Кола УНРади говорять, що вони ступили на співпрацю на нижньому ступені на те, щоб піднятися вище. Насправді вони зійшли з позицій, які номінально визнають, глибоко вниз, і треба їм широкі побажати, щоб їм удалося цю помилку направити.

Уявм собі якийнебудь уряд, що приступає до міжнародної співпраці на умовах, в яких справа держави, яку він заступає, вважається непередішеною, тобто прийняється, що вона ще не існує і що не відомо, чи взагалі вона буде існувати! Наш «державний центр» дозволив собі на такий жарт, що раз документуючи, що конструкція такого центру не-

альна, а далі — що носії цієї конструкції далеко не досіли до цього завдання.

Вістки, які дійшли до нас з Парижу, де представники ВО УНРади в приватності урядовця АКВБ радилися з своїми партнерами з т. зв. Паризького блоку в справі запропонованої цим комітетом спільної з росіянами, всеросійської централі для народів СССР (т. зв. «Діловий союз») — не ворожать, що УНРада зуміє вирватися з кліщів кцабівщини. Як повідомляє паризьке «Українське Слово» (від 12 вересня 1954 р.), там виринули два проекти. Один, як пише «УС», заступас думку, що «співдію треба оперти на двох центрах, а саме на центрі неросійських народів, що вже існує в формі Паризького блоку, і на центрі російських угруповань, який ще мав би постати. Два центри мали б діяти автономно, координуючись між собою. За другою концепцією співпраця мала б відбуватися навколо одного центру, спільного для всіх партнерів».

Хоч на перший проект, запропонований — як пише «УС» — українською делегацією, погодилися засадничі всі національні групи, проте дивним дивом «більшість учасників конференції прихилилася до думки познайомити АКВБ з обома проектами. Це дасть йому змогу розважити над ними і зв'язати практичні наслідки обох розв'язок».

От і масш!

Відомо бо, що АКВБ бажає тільки одного центру емігрантів, і пропозиція в його бік розважити, який проект йому до вподоби — коли так тлумачити рішення більшості паризьких нарад — дорівнює згоді на один «всеросійський» центр. Треба думати, що представники УНРади широкі і з переконанням заступали свій проект; тільки чи буде УНРада мати силу не дати себе «переголосувати» своїми партнерами в Паризькому блоці, поміж якими, як відомо, є переконані прихильники російського КЦАБ-у.

Ярослав З. Пеленський

Українська проблема у світлі взаємин між Заходом і СССР (I)

I. Вступні uwagi

З'ясування значення, питомої ваги і росту української проблеми не буде зрозуміле для стороннього спостерігача (а повно і всебічно також для нас самих), якщо воно буде зроблене відокремлено від усього комплексу взаємин між Заходом і СССР. Таке включення української проблеми у великі рами світового конфлікту, який існує вже від років і набирав широкі гостріші форми, не дозволяє на розроблення подробиць і приневолює обмежитися до найголовніших і засадничих розиткових тенденцій.

Обговорення питання зводиться на цьому місці до періоду 1945—54 рр., тобто до останніх дев'ять років, коли взаємини між Заходом і СССР стали генеральною проблемою міжнародної політики. Закінчення і наслідки другої світової війни мають також першорядне значення для України. Усвідомлюючи, що цих дев'ять років не є ще замкненим етапом і що оцінка не може бути історичною в повному цьому слова значенні, бо події цих дев'яти років ще занадто інтригують та абсорбують наше політичне мислення і, навіть більше, залишаються предметом емоційних дискусій і зударів, — вважаємо кінечним наперед сказати, що висунені думки і погляди не можуть бути тільки студійними, але мають у значній мірі студійно-публіцистичний характер. Варто також згадати, що сьогодні не є ще доступними всі джерела і архіви, на підставі яких можна виробити собі всебічний погляд, і що часто доводиться спиратися на програмово-концепційні літературні і вивахи актуальної політики.

II. Три фази взаємин між Заходом і СССР

Взаємини між СССР і західними альянтами після другої світової війни характеризуються трьома головними фазами, які за американською і тепер загально прийнятою термінологією зводяться до політики епізменту, контейнменту і тих можливостей, що лягли «beyond containment» (поза контейнментом) в основу західної політичної думки. До них належать запропонована політична доктрина liberation (визволення), стратегічна концепція «Нью-лук» і «rolling back strategy».

Політика епізменту впливала з співпраці, яка заіснувала між західними альянтами і більшовиками під час другої світової війни. Уявлення англосакського світу про можливість «мирної коєкзистенції» з комунізмом було таким сильним, що переважало більшість американського і британського політичного світу була готова не тільки повірити за певненням советської сторони про «щире» бажання миру, а навіть відчиняла одночасно двері тим силам і концепціям

у власних країнах, які намагалися довести, що совєтський режим демократизується, лібералізується тощо.

Цій внутрішній примирливій настанові передувала низка конференцій, а саме Ялта, Тегран і Потсдам, на яких зафіксовано нову побудову світу, зокрема південнозахідної і центральної Європи, залишивши низку європейських країн у советській сфері впливів. До цього у великій мірі прислухались тодішній американський президент Френклін Д. Рузвельт і поважна советофільська течія, яка в той час мала великі впливи в державному департаменті, в американських суспільно-політичних об'єднаннях, наукових інституціях і публіцистиці. За 1943—46 рр. в США належало до доброго тону бути «прогресистом», виявляти велике зацікавлення «соціальними перетвореннями в СССР» і взагалі «пінкі».

Трохи відмінну позицію займала Великобританія, як це виходить із спогадів Вінстона Черчіла і інших політиків тодішнього часу, а також з наукових і публіцистичних студій. Великобританія не була одушевлена таким значним поширенням впливів СССР; однак власні труднощі, головне перетворення британської імперії в комонвелт, кризова економічна ситуація і певні советофільські тенденції урядової партії (тоді лейбористської) перерішили справу на користь політики епізменту.

Франція після перемоги не спромоглася вже відіграти тієї ролі, якої вимагала хоча б декларативна присутність її у «великій п'ятці». Китай стояв напередодні великої громадянської війни, і обережні спостерігачі дивилися з великим песимізмом на внутрішньо-політичний курс феодальної і коруптивної правлячої верстви під проводом Чан-Кай-Шека. Старі ревізіоністичні держави — Німеччина і Італія опинилися в політичній та економічній катастрофі і були предметом економічного грабунку з боку СССР, як і об'єктом потрібної і узасадненої демократизації з боку західних окупаційних держав. Останній противник Заходу, Японія, скапитувала також в 1945 році, зазнавши наприкінці страхіття новітньої винищувальної зброї у формі атомової бомби. Через випадок і своєрідну окремішню мілітарну політику США на Тихім океані не було здійснене більшовицьке бажання взяти участь в окупації Японії.

В той час СССР переводив підготування державних переворотів у своїх пізніших сателітних державах. Польща, Болгарія, Румунія, Угорщина, Чехо-Словацьчина та Албанія стали предметом советських експериментів, і після короткого періоду коаліційних урядів, до яких входили селянські партії і соціалістичні та демократичні середовища, прийшло до

повної більшовизації цих країн. СССР використав якраз етап епізменту, щоб вирівняти під свою норму країни південнозахідної і центральної Європи, розбудувати свої закордонні експозитури і агентури, тобто комуністичні партії на Заході, в першу чергу в Італії і Франції, і врешті щоб упорядкувати свої внутрішні відносини і послабити рухи спротиву у власних державних межах.

Підрахунок політики епізменту показує:

- 1) що західний світ після мілітарної демобілізації і втрати політичної ініціативи не спромігся створити у світі такий порядок, який забезпечував би політичну свободу і економічний добробут;
- 2) що СССР зумів використати існуючі протилежності в західному блоці, перебрати політичну ініціативу і здійснити програму внутрішньої стабілізації. В той же час започатковано сильну русифікаційну політику супроти неросійських народів СССР, головню українців.

Прояви більшовицької агресії, перемога комуністів в Китаї і щораз більш алярмуючі заходи советів примусили країни західного світу рішуче протиставитися новій тоталітарній небезпеці. Доктрина Трумена, яка говорила про кінечність допомоги zagrożеним країнам, і план Маршала уможливили створення загород перед більшовицькою агресією. Врятовано в той час Грецію, скріплено Туреччину і не допущено до захоплення Берліну, встановивши «берлінський повітряний міст».

Коли в 1950 р. східний блок рішився на відкриту агресію в Кореї, США не завагалися зустріти її із зброєю в руках і вжити також політичних заходів для легального поборювання цієї агресії, заініціювавши акцію ООН проти комуністичної північної Кореї і червоного Китаю.

Політика США в період 1947—1952 рр. була побудована на першій зформульованій, одинокій позитивній, доктрині американської закордонної політики, а саме доктрині контейнменту (стримування). Її основоположником, теоретиком і виконавцем був і залишився по сьогодні Джордж Ф. Кенан, американський професійний дипломат, публіцист і співпрацівник американських науково-політичних інститутів. Доктрина контейнменту була викладена ним на сторінках американського журналіста «Foreign Affairs» в статтях «The sources of soviet Conduct» і «America and Russia's Future», а також у книжці «American Diplomacy 1900—1950».

Він, як Чарлс Е. Волен і Джордж С. Маршал, виходив з заложення, що комунізм з його тоталітарними прикметами являє собою загрозу для західного світу. На думку згаданих політиків, було

Льояльність УНРади супроти її партнерів з Паризького блоку буде дорівнювати, як тепер справа виглядає, таки присутупленню УНРади до нової редакції КЦАБ-у. Це був би другий ступінь заподіженого УНРадою виводжування української справи, але він, очевидно, веде не вгору, а тільки вниз.

Тепер для «Масариків» кон'юнктури нема

Яким чином в цих умовах декому ввижається роля Масарика, важко відгадати. Масарик заступає ідею самостійності Чехії і добився розчленування багатонаціональної австро-угорської монархії. Політики УНРади мають завдання боронити існуючу юридично нашу державність і змагати до її самостійності, а тим часом ідуть на концепцію, яка цю нашу позицію і змагання заперечує, отже роблять вони щось зовсім протилежне до того, що робив Масарик.

На їхнє виправдання треба однаке сказати, що в теперішніх умовах Масарик теж не мав би успіху. Коли б тепер перед Заходом стояло питання — розбити австро-угорську монархію чи її зберегти, то Захід без вагання рішився б зберегти її за всяку ціну. Сьогодні західні державні мужі цілком виразно заступають думку, що повалення австро-угорської монархії було помилкою, що коли б Австро-Угорщини не було, то треба було б створити її штучно...

Знаходимося саме в періоді намагання штучно створити об'єднання народів, і ніякий Масарик не був би спроможен запобігти цьому безглузду. Йому бо доводилося діяти в той час, коли думка розчленування багатонаціональної Австрії на Заході дозріла і без нього, вірніше — незалежно від нього. Його діяльність цю думку тільки скріпила, обгрунтувала, зробила реальнішою.

Сьогодні питання збереження російської імперії майже передірене пляновиками при зеленому столі, і кандидати на українських «масариків» не мають

навіть доступу до централі цього планування. Характеристично, що представники УНРади, поза зустрічами на репрезентативних прийняттях, не мали змоги стрінутися з деякими властивими і рішальними членами АКВБ, майже без винятку переговорювали з підрядними урядовцями, що за політику АКВБ не відповідають!

Боротьба за справжню концепцію визволення йде!

Тим часом боротьба за концепцію визволення нації йде. Яскраве світло кидає на справу факт зорганізованого, мовчазного бойкоту американських книгарень книжки Бернгема, який, як відомо, пропагує дати повну підтримку національним змаганням нації ССРСР для повалення російсько-большевицького імперіалізму. В ході гострої боротьби за майбутню концепцію американської політики в Східній Європі книжка цього визначного публіциста відразу опинилася на дні складів, і її не поклали читачам на показ навіть у вітринах.

В розгарі цієї боротьби, коли нечисленні, але цінні прихильники наших змагань розгорнули успішну дію для ревізії теперішньої настанови американської визвольної пропаганди, наші слабодухи заломилися. Погнавшись за принадами стилінді і радіомовлень, вони загубили найважливіше: ідею самостійності.

Однаке не все втрачено. Велика більшість нашої еміграції не стоїть за помилками УНРади. Остання має теж змогу їх направили і, коли мусить до цього взятися, вона може бути певна підтримки всієї нашої емігрантської громади. Прийде зрештою час, коли американські пляновики будуть теж приневолені змінити свою думку. В справжньому бо зударі з ССРСР вони побачать наочно, що боротьба йде не з «большевицьким режимом», а з російським шовінізмом, і що нації ССРСР — це надійні союзники в боротьбі за світовий мир.

(- ет)

конечним «створити в загроженні країн сили ситуації», які унаслідок мали б большевикам, що їх агресія не матиме жодного успіху. Принципом політики контейнменту була готовість протиставитися комунізму в кожній частині світу і не допускати до поширення його впливів. Коли йдеться про підсоветський аспект, то теоретики і практики контейнменту вважали, що в наслідок економічних і режимових перемін може прийти до реформ і певної лібералізації всього ССРСР. На гадку Кенана, в ССРСР не зможе вічно тривати тоталітарний режим, бо в кожній людині закорінене бажання свободи, яке вкінці зломить терор і деспотію. Проблема підсоветських неросійських державних і недержавних народів, а зокрема українська, була оцінена Джорджем Кенаном негативно і зведена ним у народницько-культурницьку площину.

Не вільно однак промовчувати певних позитивів контейнменту, а саме — остаточного зформування в квітні 1949 року ОПАП-у, розроблення концепції європейського об'єднання і економічної підтримки соціально відсталім країнам, як от Греції, Бірмі, Індонезії, Кореї, Югославії тощо. Важливою була мілітарна допомога Туреччині, Греції і іншим країнам атлантичного пакту. Згадана політика мала однак у своїх założеннях серйозні протилежності і була в різних точках оперта на фальшивих презумпціях. Джеймс Бернгема у своїй книжці «Containment or Liberation» (Нью-Йорк, 1953) перевів найгрунтовнішу критику контейнменту, сконстантувавши, що:

1) політика контейнменту не є послідовною. Вона заперечує і допускає «мирну коекзистенцію»;

2) під стратегічним поглядом вона є виключно дефензивна;

3) ССРСР разом з його сателітами, з великою кількістю ресурсів і його агресивною, динамічною ідеологією, не може бути стримуваний. Стримувани можуть бути тільки держави з малою територією;

4) політика контейнменту виключає будь-яку акцію в середині ССРСР; тим самим вона дає большевикам можливість консолідації здобутого і не відкриває жодної можливості для посилення рухів спротиву в межах ССРСР (ст. 33—37).

З приходом до влади республіканської адміністрації зроблено відворот від доктрини контейнменту, однак продовжувано його політичну практику. У Великобританії і по сьогоднішній день контейнмент тиється великим зацікавленням. Наявність протиріч у цій доктрині приневоліла американську політичну думку шукати нових шляхів успішного протиставлення большевицької агресії. Цими шляхами стали концепції і доктрини, місце яких Вільям Чемберлен визначив «beyond containment». Певна група американських публіцистів і політиків зрозуміла, що якраз відсутність пляну акції і політики щодо внутрішніх сил ССРСР становить найслабшу сторінку контейн-

менту. Уже під час останніх виборів американського президента промовці і агітатори республіканської партії обіцяли, що усунення демократичної адміністрації принесе з собою радикальну зміну американської закордонної політики і що відносно народів ССРСР буде застосована доктрина «liberation». Трабуючи ці виступи в першу чергу як пропагандивний матеріал для здобуття мільйонів голосів виборців польського, словацького і українського походження, не вільно проте легковажити тодішнього персонального заангажування сенаторів Тафта, Нवलленда і інших чоловік республіканців.

Джеймс Бернгема опублікував відому книгу «Стримування чи Визволення?», в якій зробив спробу з'ясувати доктрину визволення. Найсильнішою частиною цієї праці була однаке тільки критика контейнменту, а виклад концепції визволення залишив багато неясностей і недотягнень, які найкраще висвітлено на сторінках польського журналу «Культура» (Париж). Великим позитивом був однак новий підхід до народів ССРСР, а зокрема правильне висвітлення українських самостійницьких прагнень. Бернгема запропонував активну, дієву і динамічну політику визволення, програма якої зводиться до наступного:

1) США не сміють визнати status quo у Східній Європі, тобто в країнах сателітів і в ССРСР, і повинні стати на позиції, що поневолені народи прямують до свободи і мусять отримати змогу повного усамостійнення згідно з принципами декларації американської незалежності і хартії ООН;

2) Америка повинна провадити таку політику, яка давала б надію поневоєним народам і впевняла б їх у тому, що їх не залишено осамітненими;

3) американська політика повинна робити заходи для підтримки рухів спротиву і дати політичну шансу їх закордонним центрам і представництвам.

Згадана доктрина не тільки не отримала підтримки більшості американської громадської думки, а навіть перепала під тиском впливовіших і рішачючих кіл державного департаменту, які, будучи у великій мірі русофільськими, не бажали здійснення самостійницьких процесів. Вони, як і переважаюча частина американської публіцистики, вважали, що політика визволення не є реалістичною і що вона неоднозначна з військової. Своєрідними концепційними новотворами були концепції «Нью-лук» і «rolling back strategy», теоретичну базу яких оформив особисто американський міністер закордонних справ Даллес на сторінках «Foreign Affairs» у січні 1954 р. В них не внесено засадничих політичних з'ясувань і угляденно тільки стратегічні моменти, включення атомової зброї, посилення летунства і розбудову периферійних легунських і морських баз. Фактично Америка залишилася по сьогодні в стадії контейнменту, а майбутні роки покажуть, чи під аспектом обмеженої антикомуністич-

„Пережитки капіталізму”

Російський письменник Федор Гладков спеціалізується останнім часом на догляді за мораллю. Нещодавно він викрив цілу групу письменників, яких за моральний розклад виключено з спілки письменників. Тепер він, уподобавши цю цікаву ділянку, пішов далі: пише статті про шкоду алькоголю. Одна з них називається «Про найзліший порок» («Литературная газета» від 20 липня 1954). У ній сказано все те, що взагалі може бути сказано про шкоду пияцтва. Варти уваги однаке конкретні факти й узагальнення, з яких можна б скласти уявлення про поширення цього лиха в ССРСР.

«Є робітники культури, — пише Гладков, — які, замість того, щоб у першу голову боротися з п'яним дурманом, самі подають приклад безкультурности і корчемного способу життя. Наприклад, у Звенигороді на районній учительській конференції мав виступати з лекцією «солідний учений муж» з Москви. Появилася на трибуні впень п'яна людина, яка верзла нісенітницю і Евкліда сплутала з евалкіптом...

«У Калачі користується печальною славою п'яного Сіріціна — учитель. Завідуючий відділом культури Верхньо-Мамонського району, Воронізької області, Савченко постійно вчиняє п'яні буці, появляється на сцені дому культури п'яним.

«Обурливе те, що деякі керівники й адміністратори самі потурають пиятикам з приводу, наприклад, «батьківської неділі» — поминальних днів на кладовищах: з їх дозволу мобілізується навіть транспорт, торгівля продуктами і спиртними напоями переноситься на могилки. Розуміється, в ці дні торговельний плян

«по просуванню горілки до споживача, як уїдливо висловився один з авторів листів, перевиконується з достатком.

«У багатьох місцях справляються так звані храмові свята, і люди цілими колгоспами пиячать тижнями. Звичайно, роботи в колгоспах завмирають з великими втратами і для держави, і для колгоспу, і для колгоспників, а люди після такого розгулу не відразу отямлюються».

Так на пласкій поверхні советської преси, що день-у-день жує те саме про трудові успіхи, про пляни, про хлібоздачу, так що її й читати не хочеться, підноситься проблема, з якою ті, що керують і жадають від своїх громадян тільки праці понад плян, мають немалий клопіт.

Гладков не вигадав тему про пияцтво, він лише трапив у тон великій кампанії проти алькоголізму, що активно ведеться тепер по всьому ССРСР. Певна цією темою також і київська преса.

«Правда України» від 4 серпня присвятила алькоголізмові огляд преси, з якого довідуємося, що тепер люблять випивати по всій Україні. «Советское Закарпатье» пише про Ужгород: «Дві-три години ночі, місто спить, а з ресторанів вивалюється трійка-п'ятка хлопців, іноді й з дівчатами, вони горлають пісні, безчинствують, порушують спокій і сон мешканців». Газета «Радянський Ніжин» повідомляє, що голова Дремайльської сільради Бакуменко, він же й секретар сільської партійної організації, велику частину часу проводить у закусокній за чаркою. Через випивки він розвалив партійну й советську роботу на селі. «Всеародная стройка» (будівництво Каховської ГЕС) називає цілий ряд прізвищ робітників, що відходили з роботи раніше встановленого часу, влаштували пиятики, вели себе неприємно».

Звичайно, як і в кожній советській кампанії, у крикові проти алькоголізму напевно багато перебільшення, однаке незаперечним є, що причиною до нього все таки послужило збільшення споживання спиртних напоїв. Але з чого це могло постати?

Советські пояснення цього лиха такі догматичні, що з них ніколи не можна дійти до правдивого його пояснення. Професор Абашев-Константиновський у статті «Алькоголь — небезпечний ворог людини» («Радянська Україна» від 5 серпня) так би сказати науково обгрунтовує лихо, якого завдає алькоголь. «Алькоголь, — каже він, — шкідливий пережиток капіталістичного минулого. Хоч спиртні напої відомі з давніх часів, але тільки з розвитком капіталістичного ладу алькоголізм набирає нечуванних масштабів у зв'язку з неймовірно тяжкими умовами життя широких мас і організацією промислового виробництва алькогольних напоїв». Це стара пісня з посиленнями, очевидно, на Маркса й Енгельса. Але чому в ССРСР зростає пияцтво?

Професор відповідає на це питання так: «В ССРСР підірвані соціальні корені алькоголізму. Але цей шкідливий пережиток капіталістичного минулого у нас ще не зжитий до кінця. Є і в нашому суспільстві люди, які зловживають спиртними напоями і підбивають своє здоров'я, дезорганізують роботу на виробництві, порушують правила соціалістичного співжиття і заважають шкоди інтересам суспільства».

Це ніяке пояснення, бо висловлене всупереч нормальній логіці: якщо будівництво комунізму успішно посувається вперед, то чому ж не послаблюється «пережитки капіталізму», а, навпаки, раптом починають розростатися? На це питання советська догматика відповіді не дасть.

Тоді як вона, як нам здається, досить проста. За останній рік поза всяким сумнівом життєвий рівень в ССРСР дещо підвищився, у всякому разі мінімально задоволені потреби в харчуванні й одязі. Природне в таких випадках зростання персональної активності, посилення потягу до активізації духового життя. І чим же має советський громадянин здоволити свою духову справу? Читанням «Правды» й «Известий», советської літератури, в якій пишуть про любов, що постає з перевиконання плянів; відвідуванням театру, в якому мухи дохнуть від нудоти? Советський громадянин, махаючи рукою на «пережитки капіталізму», відповідає на це словами патентованого советського поета Маяковського, які, звичайно, «Правда» в зв'язку з кампанією проти алькоголізму тепер не зачитує: «Лучше уж от водки умереть, чем от скуки».

ної боротьби труменівська доктрина і адміністрація не були динамічними, ніж сучасні доктрини і сучасна адміністрація?

Процес інтеграції і модернізації націоналізму

В час великої розгри між Заходом і ССРСР небольшевицький світ стоїть під впливом двох основних розвиткових тенденцій, а саме — процесу інтеграції і рівночасно усамостійнення колишніх народів, яке є рівнозначне визвольному націоналізмові. В Західній Європі бачимо тенденцію до об'єднання, інтеграції і далекосяжного обмеження національного суверенітету, не зважаючи на всі політичні перепони. Можна говорити про своєрідне завершення економічної інтеграції, яка повинна закінчитися політичним і мілітарним об'єднанням європейської групи народів. Недавно заключений балканський альянс, діяльність арабської ліги і тісна співпраця південно-американських держав можуть служити за приклади інтеграційного процесу.

Рівнобіжно з ним бачимо національно-державне усамостійнення колишніх колоніальних поневоєних народів. Зокрема на азіяцькому континенті колишні колоніальні потуги мусіли сконфронтуватися з вимогами націоналізму азіяцьких народів. В 1947—52 рр. Індія, Пакистан, Цейлон, Бірма, Індонезія і Філіппіни здобули свою державну незалежність. Процес ліквідації колоніалізму не затримався також перед Індо-Китаєм. Також на африканському континенті відбувається подібний процес, про що свідчать останні події в Єгипті, Тунісі і Марокко.

Західні держави, за винятком Великобританії, не йдуть своєчасно назустріч тенденціям модерних націоналізмів, а навпаки, намагаються здушити самостійницькі рухи старими колоніальними методами. Відсутність на Заході політичної концепції, яка баяясувала б ці два, на перший погляд протилежні процеси, і чітко визначена советська закордонна політика призвели до колізії і дійсних протилежностей в небольшевицькому світі. Большевики використали національну проблему у своїй пропаганді проти Заходу, головню проти Америки. В Європі їх намагання спрямовані на стримання і викривлення процесу інтеграції, які посягнувшись з загрошенням на національних пристрастях раз французів, раз німців. В Азії большевики ведуть інфільтрацію національно-визвольних рухів і агітацію проти білого елементу. Відповіді Заходу на ці всі акції не є задовільні, бо надто сильним є уявлення про потребу застосування інтеграційної концепції в середині ССРСР, не враховуючи існуючих в ССРСР національних і державно-самостійницьких процесів. Тут треба шукати в першу чергу незацікавлення також і українською проблемою.

(Закінчення в наступному числі)

ОГЛЯД ПОДІЙ В УССР

Врешті Донбас матиме воду

КАНАЛ ДІНЕЦЬ—ДОНБАС

Вже в цьому році має початися спорудження греблі на р. Дінець і каналу, що доставлятиме воду для південних міст і районів Донбасу. Проблема постачання води Донбасові стоїть у повній гостроті вже не від сьогодні. Треба зважити, що один металургійний завод (а таких у Донбасі немало) потребує стільки води, як і чвертьмільйонне місто. Вже перед першою світовою війною були проекти доставляти сюди воду з Дніпра або з Дінця, опісля їх підносили за часів НЕП-у, але спорудження каналу вимагало великих коштів, а советський уряд витрачав усі засоби на гоньбу «індустріалізацію країни», і справу побудови каналу відкладено, хоч населення Донбасу терпіло сильний брак води, а промисловість мала через це великі втрати.

Постанову про будівництво каналу прийнято щойно в цьому році, і зразу розпочалися дослідні праці геологів. Досі найдокладнішу інформацію про проєкт подав в «Радянській Україні» від 6. 8. А. Бачеліс, головний інженер проєктованого каналу. Передаємо скорочено цю інформацію.

Канал має забезпечити водою райони Артемівський, Горлівський, Єнакіївський, Макіївський, Часово-Ярський, Сталінський та інші. Щоб забезпечити їх додатковою водою, потрібно 660 міль кубометрів води річно, 25 кубометрів на секунду зимою і 19 — влітку. Біля Сло-в'янського, на р. Дінець, при гирлі Ка-зенного Торця буде побудована гребля, що піднесе рівень води на 5 м і з цього збірника буде протікати в канал 11 кубометрів води на секунду влітку і 7 зимою. Решту води буде доставляти Оскільський збірник, положений за 70 км вгору Дінцем, що міститиме 550 міль кубометрів води. Канал пробігатиме на довжині 125 км (від греблі на Дінці). Во-да в каналі має бути поступово підношу-вана при допомозі помпувальних станцій до висоти 200 м. Помпувальна станція біля с. Високо-Іванівка коло Слов'янського піднесе воду на висоту 80 м. Не-далека від цієї, друга помпувальна стан-ція піднесе водну ще на 88 метрів. Тре-тя помпувальна станція віддалена вже на 55 км від попередньої і розташована в балці Майорській біля Дзержинську, підійме воду ще на 43 м і остання, не-значна стоїтиме біля с. Кринична, коло Макіївки. По дорозі ітимуть від каналу відгалуження до поодиноких міст і на-селених пунктів.

Крім труднощів з піднесенням води в каналі, треба побороти нерівності терену, балки, через які вода протікатиме вели-кими трубами, розв'язати проблему пе-реходу через терен, під яким знаходяться шахти. Тому канал матиме бетонне об-лицювання. Де потрібно буде подавати питну воду (в бічні канали), вона прохо-дитиме через спеціальні очисні станції. Резервові збірники води в поодиноких містах мають мати стільки води, щоб на випадок потреби ремонту можна було по-дачу води затримати на 1 місяць. Справ-ности каналу пильнуватиме спеціальна охорона з бригадами робітників, цен-тральним керівництвом, відповідно роз-будованою сіткою зв'язку тощо, що має забезпечити безперерйну працю кана-ла. Инж. Бачеліс не говорить про кіль-кість обслузного персоналу, тільки зга-дує про те, що для нього побудують 18 тис. кв. м житлової площі.

Канал має бути закінчений в 1958 р.; має бути викопано 15 міль кубометрів землі і вкрито 1,5 міль бетону і заліза. Як комплімент Бачелісові можна сказа-ти, що в його статті найбільше ділового викладу, що майже не трапляється в со-ветській пресі.

ЩЕ ПРО ПРИЛУЧЕННЯ КРИМУ ДО УКРАЇНИ

Хоч декрет про прилучення Кримської області до УССР проголошено ще 19 лю-того, щойно «Правда України» від 5. 8. подала інформацію про те, що Крим-ський філіял Академії наук вже не на-лежить до АН ССР, а підлягає Києву. Так само інші ділянки державного, про-мислового, наукового і партійного життя були підпорядковані Києву не рівночасно з декретом, але пізніше і поступово.

Б таких випадках декрет може або формально завершувати процес перехо-ду якоїсь території, або, коли справа за-здалегідь уплянована і підготована, рів-ночасно з декретом про прилучення те-риторії підпорядковуються новій столиці всі ділянки життя. У випадку Криму зу-стрічаються з цілком іншим явищем. Спершу проголошено декрет про прилу-чення, а щойно по тому почалась підго-това до передачі всіх установ відповід-ним центрам у Києві. Це свідчить про

те, що справа прилучення Криму прий-шла на порядку дня нагло, без поперед-ньої підготовки. Причин прилучення до-во дошукуватися не доводиться — під-готовлялись Переяславські святкування, які Москва запланиувала як психологіч-ну боротьбу за душу українського наро-ду, і, щоб скріпити свої аргументи про корисність для України союзу з Рссією, Москва постановила передати Крим Україні.

Правдоподібним є також те, що націо-нальний склад населення Криму був на-стільки український, що потреба прилу-чення Криму до України була очевид-ною для всіх, і це мусіли врахувати во-лодарі Кремля в своїй акції за Україну. Згідно з статистикою від 1926 р. в Кри-му жило 700 тис. людности, в тому 42,2% росіян, 25,1% татарів, 10,8% українців і 21,9 інших. Але, як доводить проф. Ку-бійович, дані про українців є зфальшо-

3 советського життя

ГРОШІ В ПОВІТРІ

Мають, ще довго на Станіславському спирто-горілочному комбінаті орудувала б зграя розкрадачів і шахраїв, коли б не сталась надзвичайна пригода.

Одного погожого липневого дня ви-падково спостерігачі побачили дивну картину: спочатку на комбінаті щось ви-бухнуло, а потім у повітрі з'явилася хма-ра грошей. Їх було кілька десятків ти-сяч карбованців.

То через необережне поводження з вогнем вибухла порожня тара з-під спирту. Силою вибуху вирвало кілька дощок з даху приміщення спиртобази. А в даху були заховані гроші.

Цією спиртобазою довго керував якийсь Ткачов. В результаті різних шахрайських операцій із спиртом він зумів зібрати велику суму грошей. Крім того, при обшуку в день вибуху у Тка-чова було знайдено кілька годинників різних марок, численні відрізи на костю-ми тощо.

Ткачов арештований.

Чим же пояснюється те, що на комбі-наті довгий час безкарно орудувала зграя розкрадачів? Причини в тому, що керівники Станіславського спиртотре-сту (керуючий Д. Я. Коваленко), маючи сигнали, нічого не робили, щоб викрити злодіяв.

У тресті кілька років головним інже-нером працював В. В. Дайбер. Він майже щодня бував на комбінаті.

Співробітники пояснювали відвідува-чам тресту:

— Головний інженер пішов на вироб-ництво.

І трохи тихше додавали:

— Для накачки.

Технічне керівництво підприємством здебільшого обмежувалося зустрічами Дайбера з Ткачовим.

Після чергової «накачки» головний інженер ледве тримався на ногах. Часто бувало так, що без сторонньої допомоги він не міг потрапити додому. Але Тка-чов та інші друзі допомагали: відвозили попутньою машиною.

Факти масового розкрадання спирту виявлені і на інших заводах тресту. Але керівники тресту роблять все, щоб не виносити сміття з хати.

Тих, хто намагається піднести голос протесту проти численних неподобств, керуючий трестом Клевеко негайно «за-кликає до порядку». Всіляко затискаю-чи критику, він не зупиняється навіть перед звільненням «критиканів» з робо-ти. Так було, наприклад, з інженером-технологом т. Алексенком.

А Дайбер не так давно переведений в Дрогобицький трест.

Зроблено це, очевидно, для того, щоб, як кажуть, сховати кінці у воду. Не до-поміг у свій час спирт, не допоможе й вода.

А. Кривенко
(Радянська Україна, ч. 192)

«ТЕРМІНОВА» ТЕЛЕГРАМА

5 серпня мені вручили термінову теле-граму з Сумської області. Помітка на блянку телеграми свідчить про те, що вона одержана на сатанівському теле-графі Хмельницької області 2 серпня. Отже телеграму доставляли в село Шишківці — за двадцять кілометрів від Сатанова — аж три дні. Тим часом кожне село в Сатанівському районі має телефонний зв'язок з районною пошто-вою конторою. Чи не простіше було пе-редати текст по телефону. Але сатанів-ські зв'язківці мало турбуються про своєчасне обслуговування клієнтів.

Цей випадок не поодинокий: з вели-ким запізненням доставляють телеграми і в інші села району. А минає це без-карно для наших зв'язківців тому, що

вані, бо вже 1897 р. було в Криму 65 тис. українського населення, а за даними ста-тистики з 1926 р. в Криму жило 74 тис. чоловік, що родились в УССР. Отже українців було напевно більше. Після то-го в русі людности були нові зміни. За часів колективізації, коли колгоспники масово тікали до міст, в промислові цен-три Криму напевно прийшло найбільше селян таки з України. В 1933 р. в Криму був такий самий голод і смертність насе-лення, як і в Україні, а проте в 1939 р. в Криму жило 1226,8 тис. людности. В часі війни німці винищили кримських жидів і виселили німців. Після війни со-ветський уряд винищив і депортував з Криму всіх татар, що їх могло бути коло 170—200 тис. Немає відомостей, кого по-селено в Криму на місце татар; але на початку 1945 р. перевозили в Крим та-кож українців з Холмщини, і навіть те-пер, в 1954 р. в оголошенні Київського радіо від 8 квітня про набір робітників на цілини згадувалося про те, що відбу-деться переселення на південь України і Крим, щоб поповнити брак робітників сільського господарства в цих районах. Брак сільського населення в цих райо-

нах, до чого офіційно і доволі виразно признався Хрущов, був викликаний нуждою колгоспників, що, маючи під бо-ком промислові центри, воліли іти пра-цювати в промисловість. Це говорить про те, що також промисловість Криму по-повнювалася в першу чергу сільським населенням з найближчих околиць, тоб-то з України.

Отже декрет про прилучення Криму до України завершував популяційний процес у Криму і був даний без підго-тування до формальної передачі.

ПОЧАТОК ШКІЛЬНОГО РОКУ

Першого вересня почалося навчання в усіх школах України, крім, може, шкіл фабрично-заводського навчання, в яких наука (і дармова праця) починається на місяць пізніше. У вищих школах УССР студіюватиме в цьому році 300 тис. сту-дентів.

В цьому році введено поважні зміни в програмі навчання початкових і середніх шкіл ССР. Хоч і в попередній програмі було дуже мало присвячено уваги за-гальноосвітнім дисциплінам і чужозем-ним мовам (крім російської), проте згідно з новою програмою кількість годин для цих дисциплін має бути ще більше обме-жена. Натомість натиск кладеться на точні дисципліни: математику, фізику, хемію тощо. Одним словом, советська се-редня школа не має давати учням солід-нішого рівня загальних знань і інтелек-ції, бо загально розвинених громадян в ССР не потрібно.

Крім того, в програмі навчання вво-дять години ручної праці в класах від 1 до 4, працю в навчально-досвідних ді-лянках і майстернях для класів 5, 6, 7 і працю в підприємствах і майстернях для найвищих класів середніх шкіл. Ці нові дисципліни, з одного боку, мають скріп-лювати на практиці поширену програму точних дисциплін, а з другого боку, ма-ють призвичаювати учнів до фізичної праці і виробляти в них зацікавлення до неї і до вибору ними фахів. Як відомо, середні шкільники в ССР розбудову-ване так, що лиш частина середньо-шкільників може попасти на дальші студії. Але загал їх прагне таки вчитися і ухилиється від праці на виробництві, якої хоче від них советський уряд. Нова програма бере на увагу це наставлення молоді і розрахована на те, щоб заохоти молодь до праці на виробництві.

Крім цього, поширено в цьому році фа-хові середні школи, що мають вишколю-вати потрібних фахових робітників. В новому шкільному році починається спільне навчання хлопців і дівчат, про що ми вже інформували. Отже нова про-грама советських середніх шкіл розрахо-вана не на те, щоб дати учням вищий освітній рівень, а на те, щоб виховувати робітників для «соціалістичного господар-ства».

ДЕЩО ПРО ОДЕСУ

Московська «Правда» за серпень і ве-ресень почала знову містити статті про міста України і ССР. Найосновніше не-домагання цих статей в тому, що не по-дається кількості мешканців і різних да-них про їх життєві умови, соціальне роз-шарування тощо. Але і з поданих да-них можна зробити деякі висновки про теперішні міста України.

З нагоди 160-ліття заснування Одеси, що припадає саме на вересень, «Правда» від 19 серпня помістила статтю про Оде-су і відповідні знятки. В статті пишеть-ся, що «... справжніми основоположни-ками були російські і українські селяни, запорозьке козацтво, що втікали сюди від панського гніту». Далі згадується, що Одеса «... відбудована наново, ... стала ще ліпша і краща, ніж була». Відбудовано промисловість і спорт. В місті функ-ціонує 16 високих і 26 середніх шкіл, в яких навчається понад 35 тис. молоді. До найважливіших наукових закладів «Правда» зараховує експериментальний інститут очних недуг і інститут селекції та генетики. В Одесі є такі культурні ус-танови: філармонія, консерваторія, му-зичні і мистецькі школи, сім театрів на чолі з академічним театром опери і ба-лету, п'ять музеїв, 11 стаціонарних кіно-театрів, цирк, 600 бібліотек, «десятки бу-дінків культури і клубів».

Автор статті І. Дяченко рівночасно бід-кається, що «... багато гарних домів старовинної будови потребує капітально-го ремонту», з яким не може собі дати ради міське будівництво. Далі він пише, що «не вирішена проблема водопоста-чання міста» і що «помалу і якісно неза-довільно проводиться асфальтування ву-лиць». На це господарі не мають часу і засобів, бож ідеться тут не про піднесе-ння продукції, а про покращання життє-вих умовин людини, отже про речі дру-гої радні.

Одеса зана всякого роду кур-ортрами і має за словами Дяченка, 69 са-наторій і будинків відпочинку, в яких щорічно лікується і відпочиває 120 тисяч осіб, тобто одна п'ята всіх «курортників» УССР.

П. Є.

вони не беруть у сільських адресатів роз-писок про час вручення телеграм.

А. Міщенко
(«Радянська Україна», ч. 193)

НЕДАЛЕКО ВІД ЦЕНТРУ

Вулиці у Львові добре заощені, бага-то залитих асфальтом. Але це, головним чином, у центрі. А на околицях є такі вулиці, що їх проїхати трудно — баюри, горби. Такі, наприклад, вулиці Десняка, Учительська, Технічна та інші. Скільки разів мешканці говорили про це, але так нічого й не робиться.

У Львові є прекрасний виселок, у яко-му побудовані зручні будинки для робіт-ників, школа, кінотеатр, клуб, тут від-криті крамниці, пошта, аптека. Зроблено все, щоб людям було зручно й гарно жити — навіть насаджений сад і влаш-товано дитячий майданчик. Одна біда — вулиці не доведені до ладу. Після кож-ного дощу стоїть таке багно, що до кло-бу, де міститься й бібліотека, і підійти неможливо.

А все це — кілька хвилин їзди від цен-тру міста.

М. Дальський
(«Правда України», ч. 194)

У ЧЕРЗІ НА РЕНТГЕН

Друга поліклініка — одна з найбіль-ших у Львові. Одначе, як це не дивно, ось уже чотири місяці рентгенівський кабінет закритий на ремонт. За такий час можна новий будинок поставити, а тут ніяк не зберуться налагодити працю апаратури.

І от хворі, яким потрібно зробити знятку чи рентгенокопію, змушені йти до іншої поліклініки. Там збирається стільки народу, що дуже часто за день і не потрапиш до рентгенолога. Люди в-стають на світанку і о 5—6 годині ран-ку вже займають чергу біля «чужої» по-ліклініки. Але навіть і така трата часу не дає гарантії, що потрапиш у рентге-новський кабінет.

Міський відділ охорони здоров'я не звертає уваги на жалоби хворих.

З. Бабко, С. Смутова, Н. Савка
(«Правда України», ч. 194)

У ЗАМКНеному КОЛІ

У Києві кілька будинків на вулиці Кірова прилягають до схилів правого берега Дніпра. Володимирська гора, що звисає над нами, загрожує засипати і наш дім, і сусідні, бо земля сповзає, піски, не стримувані ніякою загородою, уже знесли деякі будівлі біля гори. Крім того, ґрунтові і дощові води про-сякають кризь стіни приміщень, від чо-го в квартирах вічна сирість.

Багато разів і давно вже підносилося питання про konieczність запобігти зсу-вам, побудувати міцну гранітну стіну, перевести дренажні роботи. Є й засоби, і проєкт підпорної стіни, і навіть визна-чено, хто може взятися за цю справу — трест Гідростляхбуд. Але все ж справа не посувається. У тресті від цього за-мовлення відмовляються, начальник управління благоустрою міста т. Малюта безсилно розводить руками. Зверну-лись ми були до заступника голови міськвиконкому т. Хворостівського, але він заявив, що цими роботами займеться спеціалізований прогізсувний трест, яко-го покищо в Києві ще нема і який буде створено хіба ближчими роками.

— Ну, а тим часом?

— Чекайте, — була відповідь.

Після цього ми писали в багато орґанізацій, але, як не дивно, всі ці жалоби потрапляли незмінно до Київського міськвиконкому, і саме до т. Хворостів-ського, на якого ми жалувалися...

Підписи мешканців
будинку ч. 63 повул. Кірова
(«Правда України», ч. 195)

В Манілі впорядковано фронтові резерви

У Манілі, столиці Філіппін, 8 вересня вісім держав: США, Великобританія, Франція, Австралія, Нова Зеландія, Філіппіни, Пакистан і Таїланд підписали договір про колективну оборону для південно-східної Азії та південнозахідної частини Тихого океану.

Договір складається з трьох частин: тексту умови, «тихоокеанської хартії» та додаткового протоколу.

Політичне обличчя пакту відзеркалює «тихоокеанська хартія», що її ухвалено на внесок Філіппін. В хартії договірні сторони з'ясовують політичні принципи, які завжди мають приматне становище в усіх мілітарних договорах. Тихоокеанська хартія приймає такі принципи:

1) рівноправність усіх народів, підтримка права суверенності для всіх народів, а також право на незалежний уряд для тих народів, які можуть самовизначитися, тобто перейняти відповідальність за свою долю;

2) готовість до доцільних і практичних засобів, щоб реалізувати ці принципи;

3) взаємна міжнародна співпраця в господарській, соціальній і культурних ділянках з метою піднесення життєвого рівня, господарського поступу та соціального добробуту;

4) рішеність колективно протиставитися вській загрози свободи та суверенності або порушенню державної інтегральності, як це передбачено в пакті безпеки для південної Азії.

Текст пакту колективної безпеки для південно-східної Азії складається з преамбули та 11-ох пунктів. В преамбулі договірні сторони підкреслюють визнання суверенності та рівноправності всіх партнерів і віру в цілі та принципи статуту ООН, а передусім — їх бажання мирно співжити з усіма народами і їх урядами. Далі з'ясовано мету та цілі договору і висловлено остерження на адресу потенційного агресора.

В першому параграфі договірні сторони зобов'язуються полагатися всі спори мирними засобами згідно з постановами ООН. В другому параграфі вони визнають потребу індивідуального і колективного піднесення оборонної готовості з метою поборювати кожну агресію або підризву акцію проти територіальної єдності та господарської стабільності. В третьому параграфі вони зобов'язуються до взаємної співпраці з метою розбудовування господарських та технічних засобів і підтримки господарського поступу та соціального добробуту.

Найважливішим є параграф четвертий, який устійнює спосіб дії договору, а саме: а) при збройній агресії, спрямованій проти одного з членів або на територію, яку договір хоронить, договірні сторони зобов'язуються до спільної дії лише при визнанні цього факту одностайним рішенням і тільки такими засобами, які вони ухвалюють. Ухвала буде подана до відома раді безпеки ООН. США внесли додатковий протокол, що вони братимуть участь лише проти кожної комуністичної загрози; б) при незбройній агресії передбачається тільки спільна нарада для устійнення засобів протидії; в) яканебудь спільна акція з терену договірної держави може відбутися лише за попередньою згодою цієї держави.

Цей четвертий параграф обмежує спільну протидію навіть при збройній агресії. Умова не передбачає автоматичної протиакції на випадок агресії і дає право кожній державі загальмувати пляни, ухвалені конференцією. Навіть коли буде спільна постанова, використання терену якоїнебудь держави потребує додаткової її згоди, отже терен держави не стоїть до автоматичної диспозиції цілості. Цей параграф договору позбавляє пакт практичної воєнної вартості і робить його беззубим проти раптової агресії.

Параграф п'ятий постановляє створити раду пакту, яка виконуватиме лише функцію зв'язку. Цей артикул передірує оперативність усього пакту. В параграфах 6—7 унормовані справи: свободу брати на себе інші міжнародні зобов'язання в рамках ООН, можливість приєднання до пакту інших членів, визначення територіальної зони пакту, процедуру ратифікації договору, злочиння ратифікаційних документів та інші технічні моменти.

Зміст договору був дискутований п'ять місяців. Поодинокі держави, як от США, Австралія, Нова Зеландія (члени тихоокеанського пакту), а до певної міри також Філіппіни, домагалися створити щось в роді ОПАП-у, тобто чітку мілітарну організацію. Запрошені азійські держави — Індія, Індонезія, Цейлон відкинули всякі пропозиції, а Бірма, хоч і зайняла вичікуєче становище, також не брала участі в конференції у Манілі.

Супроти першої концепції США конференція в Манілі є маленьким гримом вперед. Зона пакту обмежується до тери-

торії країн договірних сторін і району на південь від 21 північної широти. В цій зоні є також держави Індокитаю (Ляос, Камбоджа і В'єтнам), прийняті під охорону пакту на основі додаткового протоколу. Протокол обмежується до гарантії незалежності цих держав — так що не знає, про визнання яких саме урядів ідеться. Решта азійського терену, отже Формоза, південна Корея і Японія, не включені до цього пакту і пов'язані лише двосторонніми договорами з США.

США далі несуть найбільшу відповідальність за мир в Азії. Франція є пов'язана тільки з державами Індокитаю, які вона в Женеві практично вже віддала під вплив Китаю. Її участь в ОПСАП-і є лише чисто престижева. Великобританія де факто пов'язана в пакті лише через Малайю. Два інші члени комонвелту, Індія і Австралія, стоять на протилежних політичних полюсах. Під мілітарним поглядом манільська конференція, крім аргументів для комуністичної пропаганди, не приносить нічого нового.

Під мілітарним оглядом цей пакт є просто беззубий і може відіграти роль лише в рамках периферійної оборони.

Оперативний він теж не є стрункий, бо не впроваджує якоїсь сталої організації, можливості автоматичної дії, лише передбачає спільні наради, які можуть бути сторпедовані вже однією державою.

Коли йдеться про політичну сторону справи, як у Даллеса у своїй вступній промові схарактеризував як «тугу азійських народів бути вільними від комунізму і використання інтернаціоналістичним комунізмом націоналізму для здобуття влади», то на цьому полі помічається великий поступ і досягнення США та західних потуг. Здається, що манільська конференція приносить нову лінію політики Заходу в Азії, а не лише роз-

в'язуванн великого мішка з долярами.

Для нас важливим є сконстантувати, що оцінка міжнародної ситуації, зафіксована постановами, potwierджує основну тезу українського підпілля, що процес світового розвитку посувається по лінії визволення поневолених і колоніальних народів. Якщо оцінювати манільську конференцію під цим кутом, то здобутки в цьому напрямі (коли вони дійсно щирі) рівноважать утрату мілітарних позицій, яка мала місце на конференції в Женеві. Компромис між мілітарними вимогами і політикою на «далеку мету» уможливив США розвиток воєнної техніки.

Від женецької конференції зовнішньо-політична пропаганда США підлягала змістовній зміні. В США покинуто сперувати статистикою про зброєння, А-В-К-бомбами і перейдено почасти на пропаганду мирного «співіснування». Останнього місяця Айзенгауер зробив ряд заходів (відкинув домагання Сінгмана Рі і посла Бюллита про «превентивну війну», potwierдив завдання сьомої флотії охороняти Формозу, але заразом відкинув гарантію для національного китайського уряду, наказав вивести з південної Кореї аж 6 дивізій, оставивши тільки дві, обмежив листу матеріалів, що їх заборонено експортувати до східних держав), які вказують, що США в своїй політичній дії хочуть класти наголос на господарські і пропагандивні моменти, а в мілітарних справах бажають перенести пункт тяжіння на концентрацію збройних сил США. Ці засоби пристосували б політику США до вимог сучасної психологічної війни.

Коли йдеться про мілітарні мотиви такого рішення, то воно має своє обґрунтування у відомій американській доктрині. Події в Азії, а передусім боротьба за Діен-Бієн-Пу показали, що В-бомбами не відстрашено ні Китаю, ні СССР, ні Го-Чі-Міна і що такий засіб не допоміг також Франції. Цей досвід привів до переоцінки доктрини «Нью-лук». Те-

пер можна бачити, що далі остасться в силі теза Даллеса про «відстрашування через масовий протиудар», але з другого боку, можна доглянути відродження «Олд-лук-у» — старого аспекту, згідно з яким локальні, обмежені, периферійні конфлікти можна ліквідувати лише піхотою, малими рухливими відділами. Айзенгауер заповів збільшення піхоти, але вже розміщеної не поза Америкою, а в самій Америці.

Коли йдеться про політичну лінію, то її в новій формі сформулював старий приятель Айзенгауера, найвищий суддя США Ерл Ворен. Він констатує, що американська система с тепер на «іспиті» і що політична шанса США лежить в їх ідеях, а не в бомбах. Сьогодні ще годі відповісти на питання, чи конференція в Манілі є свідомою лінією якоїсь нової політики, чи попросту компромисом, вимушеним обставинами та союзниками, і чи гарні слова про нові методи не затують відступу. Факт, що поза рамками конференції залишено актуальні питання об'єднання Кореї, статусу Формози і ставлення до Китайської Народної Республіки, доводить, що напрямком «мирного співіснування» не дається не втралізувати мілітарними пактами і що треба було програми господарської, соціальної і культурної. Треба сконстантувати, що всі конфліктні питання далі лишаються на плечах США і що в Манілі США не здобули жодних нових партнерів для своєї концепції в Азії.

На першому фронті іде тепер війна між Китаєм і Формозою, іде політична і партизанська війна в Кореї, а в Індокитаї комуністи вже здобувають терен мирними засобами. Конференція в Манілі не принесла, крім ідейно-політичних залогень, жодних поважних змін. Її висліді можемо оцінювати як перший позитивний крок для впорядкування фронтів резерв далеосхідного театру політичної, господарської і мілітарної війни.

М. Б.

СИЛЮЕТИ МІЖНАРОДНОГО ЖИТТЯ

Великий будівничий

«Ще абсолютно замолода людина», — ремствували сивоглаві радні ратуші в Кельні, коли в 1912 р. тоді 35-річного д-ра Конрада Аденауера вибрано першим радним міста.

«Він застарий», — критично висловлювалися деякі німецькі кола, коли більшістю одного голосу парламент Німецької Федеративної Республіки (бундстаг) 15 вересня 1949 р. вибрав того ж самого, тільки вже 73-річного, Аденауера першим канцлером повоевній Німеччини.

Сьогодні можна вже твердити, що і ті, і ті скептики не оцінили правильно людини, яка перейде до німецької історії як один з її великих державних мужів і матиме всі шанси зайняти в галерії портретів нової німецької історії заслужене місце побіч «залізного канцлера» — Отто фон Бісмарка. Як курйоз історії зостанеться також вислів і рішення одного англійського генерала, що в жовтні 1945 р. наказав «з місця» звільнити обербюргермайстера Конрада Аденауера за... нездарність!

Уроженець найбільш на захід висуненого німецького міста Кельну, метрополії торгівлі, колонської води і легкого райнландського гумору, четвертий з черги потомок старого урядничого роду, Конрад Аденауер по закінченні правничих і економічних студій в університетах Фрайбургу, Мюнхену й Бонну вступає до прокурорської служби у своїм місті, щоб від 1906 р. повністю віддати себе комунальній політиці, ієрархічні щаблі якої завершив він постом обербюргермайстера, будучи вибраним одностайно 18 жовтня 1917 р. Відтоді і аж до приходу до влади націонал-соціалістів Аденауер стає справжнім батьком Кельну, вирішно причиняючись до його росту як великого міста. В березні 1933 р. з наказу тодішнього пруського міністра внутрішніх справ Германа Герінга Аденауера звільняють з його виборного уряду, і аж до приходу альянтів в 1945 р. він живе як приватна людина в своєму домі, в Рендорфі над Райном.

Для людини його формату, життєвою філософією якої було, за її власними словами — «проявити себе повністю в чині, проявити себе всіма силами розуму та душі і бути творчим всією своєю особистістю», примусова емеритурна не була легкою. Респектуючи великі заслуги Аденауера для міста і його велику популярність серед мешканців Кельну, навіть нацисти не посміли його перешлюдувати і, за винятком двох арештувань (жилькатижневого в 1934 р. під час путчу Рема і по атентаті на Гітлера в липні 1944 р.) залишали його в спокої, — і він міг повністю віддатися своїй численній родині та плеканню шляхет-

них троянд у своєму саді. Він знову віджив, коли зміг взяти участь у комунальному, а згодом і політичному, житті Німеччини.

Тоді як перший творчий етап Аденауера як будівничого надрайнської метрополії вже давно закінчений, а овочі його праці можемо сьогодні бачити у вигляді великого звисаючого мосту над Райном (найбільший в Європі, вибудований в наслідок упертих переконувань Аденауером своїх консерваторських радних, чудового «зеленого пояса» травників і парків, величезного спортивного стадіону і модерних галей для міжнародних торгів, що принесли Кельнову славу та матеріальні користі, — будівничий нової Німеччини і її канцлер стоїть ще в середині незакінченої будови, ім'я якої — відзакання суверенності для 48 мільйонів німців Федеративної Республіки.

Робити вже сьогодні підсумки з життя державного мужа Аденауера — передчасно. Це не закінчена будова. Все ж на підставі того, що сталося за шість років очолювання ним німецької політики в Німеччині, судячи по значенню, яке вона має сьогодні в міжнародній політиці і економіці, дивлячись на відродження країни та на її добробут, що заступив велику моральну і матеріальну руїну 1945—1948 рр. — його вже можна назвати великим будівничим нової Німеччини.

Без сумніву, те, що сьогоднішня Німецька Федеративна Республіка займає таке, а не інше місце в світі, є заслугою не тільки Аденауера. Вийнятково

сприятлива для Німеччини політична констеляція останніх років, прикмети німецького народу — все це компоненти, які впливають на сучасну позицію республіки. Все ж таки вирішну роль в німецькому відродженні треба приписати людині, яка очолила і веде німецьку політику.

Йому в першу чергу мусять завдячувати німці привернення німецькому народові до решти розбазареного Гітлером і його брутальною політикою морального капіталу. Аденауер добровільно одяг волосінницю покути за німецький народ, ідучи не раз — не за свої провини — до Каносси німецької сучасності, до осідку альянтів на надрайнському горбку в Петерсберзі, щоб там пережити невдячну роль виконавця наказів всевладної до 1951 року альянтської високої комісії. З стоїчним спокоєм він займає місце переможеного, з гідністю великого мужа зносить упокорення, подвійно, важке для людини його віку, але послідовно прямує до досягнення своєї мети. Скріплений силою віри ревною католика, осяяний візією політичної концепції об'єднаної Європи і рішучий прихильник її співпраці з США, канцлер уже сьогодні, не зважаючи на деякі неспіхи свої зовнішньої політики, головне коли йдеться про налагодження німецько-французьких взаємин (до речі, неспіхи не з його вини), стоїть напередодні досягнення своєї мети — суверенності Німецької Федеративної Республіки.

*

В німецькому «Білому домі» — палаті Шавмбург, що ховається в коронах дерев парку і ледве помітна з боннської Кобленцштрассе, твердо тримає віжки німецької політики 78-літній політик, якого чужинці називають найбільшим державним мужем сучасності.

Простота й повага б'є від людини, яка втішається довір'ям переважно більшої населення Німецької Федеративної Республіки і великим авторитетом чужого світу. На його плечах лежить велика відповідальність як перед німецьким народом, так і перед зовнішнім світом, перед яким він неначе поручився за нову Німеччину. Завдання це — не легке. Воно скомплікувалося головню в останні місяці в наслідок внутрішніх нездорових явищ (згадати хоча б аферу з шефом німецької безпеки Отто Йонном), які можуть захитати довір'я Заходу до Німеччини; воно також не задовільне, коли йдеться про головну магістрально німецької зовнішньої політики, як і взагалі європейської і світової політики, в конфлікті Захід-Схід; незадовільне також у випадку німецько-французьких стосунків. Але як би не закінчилися внутрішні і зовнішні конфлікти, в розв'язці яких важитиме і слово канцлера, вже його дотеперішня роль у відновленні Німеччини забезпечує йому почесне і тривке місце в історії його народу і Європи.

Л. О.

В лабіринті німецької проблеми

Відразу після третього похоро- ну у французькому парламенті, що він його влаштував для ЕОС-у, західні дип- ломати кинулися по всіх європейських столицях шукати конструктивної аль- тернативи для розв'язки німецького пи- тання, а передусім форми для включен- ня німецьких контингентів до оборони Європи.

Найбільше в цій шуканні заангажу- вався Великобританія. Міністер Іден, неначе Тезей за клубком Аріяди, почав ходити по всіх європейських лабіринтах, щоб знайти вихід з сліпої вулиці, в яку всіх запровадила Франція. Заки Іден об'їхав європейські столиці і познайо- мився з їх становищем, Молотов встиг збудувати нові лабіринти, точніше — пе- рервати нитку, за якою пробивався Іден. Завдання Ідена ускладнене ще обстави- ною, що нитку, за якою він іде, рвуть також його товариші недолі. Німецький лабіринт повний цих вовчих пасток. Це не є лише звичайні коридори і заулки, де треба шукати передусім напрямку, але шлях, перекопаний вовчими ямами, де треба вважати, щоб не зломати собі карку. Такими вовчими ямами є німець- кий «мілітаризм», німецький «нацизм», питання Сарцини, питання рівноправ- ності без дискримінації, суверенність Німеччини та її соборність.

Темноту німецького лабіринту не про- світили і «блискавичні» відвідини аме- риканських політиків, які ґрунтовно до- сліджують питання можливості «драстич- ної, болісної зміни американської політики», якою від довгого часу погро- жує Даллес. Провідною ідеєю в їх зав- данні, мабуть, є стратегічні поради Пента- гону, який вважає простір від Ельби по Північну Атлантику одним воєнним театром, що не дозволяє на вибір між Францією і Західною Німеччиною, а диктує периферійну оборону поза Піре-

неями. Здається, що перевірка йде поки- що це не по лінії залогів політики і її цілей, тільки по лінії перевірки засо- бів і способів їх реалізації.

Ці розважування американців мусіли випроводити з англійської «флегми» на- вить Черчіла й Ідена, для яких «кордони Великобританії лежать над Райном», Британський проєкт скликати конферен- цію дев'яти держав в Лондоні показався нереальним, бо ще не можна було устій- нити принципів розв'язки німецького питання.

Сьогодні ще не знати, чи можна буде стартувати з бази ОПАП-у, яку запроєк- тував Даллес. Держави Бенелюксу ба- чать можливість старту з бази Брюс- сельського пакту з 1948 року. Еспанія хотіла б бачити базу для розв'язки ні- мецького питання у створенні осі Мад- рід — Бонн. Диктатор Югославії Тіто проєктує розв'язати німецьке питання на базі приступлення Західної Німеч- чини до Балканського пакту. Ці кілька проєктів створюють непрохідний лабі- ринт, в якому трудно розібратися навіть самим проєктодавцям.

До наведених планів канцлер Адена- уер та проурядові партії займають по- ки що вичікує становище. Для Адена- уера основною догмою лишається стара ідея європейського об'єднання і проза- хідній напрямку розв'язки німецького питання. На перше місце в тактиці по- ставлена проблема суверенності та рів- ноправності Західної Німеччини. Бон- нський договір для Аденауера вже не є базою, з якої він міг би вести розмови з західними державами. Аденауер, єдиний з усієї плеяди політиків, має точне чи- сло маршруту з німецького лабіринту. Він маршує обережно, щоб не впасти в якунебудь вовчу яму, створену історією чи ефемерними французькими дипло- матами. З основного напрямку не може

звести його ні соціал-демократична опо- зиція, ні зозулин спів Молотова про об'- єднання. Насамперед свобода, а опісля об'єднання — вперто відповідає Адена- уер. На крик і зойк його супутників з проурядових партій він, немов пластун, показує тільки на стрілку компаса. Він іде «пішком-беріжком» і не хоче сісти в малий човен опозиції, щоб плисти по р'збуханому морю конфлікту між Схо- дом і Заходом. Постає питання: боїться він риску чи свідомий, що ліпше мати горобця в клітці, ніж сокола в облаках? Тим часом уряд Блянка — боннське мі- ністерство оборони — працює далі і тримається засади: вичекати вирішення про форму озброєння Західної Німеч- чини.

Нова ініціатива Молотова

Правдоподібно, що з нагоди провалу ЕОС-у в Кремлі випито багато «водки», бо ця кремлівська перемога може силь- но причинитися до закріплення нового, посталінського режиму і до піднесення його авторитету за кордоном. «Провал політики Аденауера», як сповідають радіві гучномовці з Москви, потверд- жує основні тези московської політики про зріст політичних і господарських протиріч на Заході, які ведуть до пов- ного його розладу. Москва надіється, що додержуючи засади «divide et impera», їй удасться викинути США з Європи, яка остаточно мусітиме стати доменою московських впливів. Московська так- тика про «мирне співіснування» є тим «сезаме, відчинися», що промочує кому- нізмові дороги до перемоги.

Цей час хаосу і кризи в Європі Моло- тов знову використав, виступивши 9 вересня з новою пропозицією скликати конференцію великої чwórки, яка мала б підготувати загальну конференцію для пологдження питання європейської без- пеки. В цій пропозиції Молотов рівно- часно остерігає Францію перед німець- ким імперіалізмом, а Західню Німеччи- ну — перед тим, що кожна альтернатива до ЕОС-у принесе тривалий поділ Ні- меччини. Так Молотов нацьковує одну сторону проти другої.

Західна відповідь на советську ноту

Уряди Франції, Великобританії і США вручили 10 вересня в міністерстві закор- донних справ СССР свою відповідь на советську ноту від 24 липня і на усні по- відомлення від 4 серпня. В цій ноті є відповідь на пропозицію скликати кон-

ференцію. Західні держави стверджують у ній, що:

1) безпека Європи не може бути осяг- нена через підписання того пакту, що його запроєктував СССР, а лише через розв'язку німецького та австрійського питання;

2) включення Німецької Федеративної Республіки до ОПАП-у не буде являти собою загрози для безпеки Європи, а, навпаки, таке включення буде гаранту- вати мир для Європи і для самої Німеч- чини;

3) советський проєкт від 24 липня про колективну систему загальноєвропей- ської оборони прагне увіковічнити поділ Німеччини і з цієї причини прийнятним бути не може.

4) німецька єдність може бути осяг- нена лише через вільні вибори в усій Німеччині під міжнародною охороною і контролею;

5) найпростішим і практичним спосо- бом реалізації безпеки Європи буде під- писання австрійського договору, згода на вільні вибори в усій Німеччині під міжнародною контролею і загальне роз- зброєння. Ці пункти є також передумо- вою Заходу для його участі в проєкто- ваній конференції чотирьох.

З відповіді трьох західних держав можна зробити деякі висновки щодо за- сад при внутрішньому пологдженні ні- мецького питання. Треба констатувати, що існує

а) основна згода не допустити до нев- тралізації Західної Німеччини,

б) визнання конечности включити ні- мецький воєнний потенціал до оборони Європи,

в) потреба визнати незалежність За- хідної Німеччини при рівночасному об- меженні контролі її збройних сил.

Відкритим залишається питання по- літичної форми реалізації цих ідей і політичного пов'язання Західної Ні- меччини з рештою західного світу. Над цими питаннями іде тепер між західні- ми дипломатами жвава дискусія. Подо- рож Ідена по столицях держав похоро- неного ЕОС-у і постійна консультація з Вашингтоном повинна, як сподіваються дипломати, породити новий конст- руктивний план.

Німецький уряд відклав складення декларації щодо можливості розв'язання німецького питання аж до часу, поки не будуть опрацьовані висліди подорожі Ідена і узгоднені різні проєкти альтер- натив до ЕОС-у. Німеччина, а з нею і вся Європа, чекає на вирішення цієї проблеми, від якої залежить доля миру.

Мрт

З КЛУБОВОГО ЖИТТЯ

Кінець шкідливого розбиття

Не треба, мабуть, доводити, скільки лиха приносить українському політично- му життю його внутрішня атомізація, а що ж уже говорити, коли розбиттю і двоторовості підлягає його зовнішній сектор, зокрема відтинки чужинецько- українських товариств приязні! Уже цілком зле, коли таке розбиття позба- лене будь-яких серйозних причин і є наслідком хворобливої амбіції малого гурту, а то й однієї людини, яка, вине- сена гримасою емігрантського побуту на поверхню громадського життя і позба- лена об'єктивних шансів очолова- тись, не говорячи вже про мішано-націо- нальні товариства, впроваджує в таку делікатну сферу, якою є чужинецько- українські товариства приязні, свій не- стримний егоїстичний, відкриває свою власну «кранничку» і, за засадою поль- ських шляхеток: «я маю свого сврея» використовує доброзичливість і непоін- формованість чужинців.

Такі, напевно невідрадіні, стосунки пакували роками на відтинку німецько- українського товариства приязні в Мюн- хені. Попри «Німецькоукраїнське об'єд- нання імені Гердера», яке на початку об'єднувало репрезентативних пред- ставників обох національностей і яке очолю- вав відомий наш приятель, покійний полковник Гребе, провадило свою конку- ренційну діяльність «Німецько-україн- ське товариство» з кількома українцями та непоінформованими німцями і прямо унеможливило розгорнення нормаль- ної праці на цьому відтинку.

По роках такого нездорового стану і під тиском, з одного боку українців, з другого — німецьких партнерів до бонн- ських кіл включно, вдалося, по майже річних переговорах, здолати об'єднан- ня і злити існуючі дотепер два німець- ко-українські товариства в одне. На кінцевому засіданні управ обох това- риств 27 серпня 1954 р. створено об'єд- нане товариство під назвою

«Німецько-українське товариство імені Гердера»

що його очолив проф. д-р Ганс Кох і до управи якого ввійшли: заступники голови — д-р А. Фіголь і інж. О. Пелінг, секретар — пані Лібшер, діловод — д-р Я. Суліма; члени: Е. Міттих і І. Журлиний.

До Контрольної Комісії вибрано д-ра Гюнтера, проф. Ю. Студинського, Ф. Кордубу і Л. Візера, а до товариського суду проф. І. Мірчука, суддю д-ра За- гера і Г. Дрекслея.

Згідно з винесеною новою управою постановою, дотеперішні члени обох то- вариств автоматично стають членами об'єднаного товариства і беруть участь у загальних зборах, що мають відбу-

тися до двох місяців. У зв'язку з пере- веденням об'єднанням двох німецько- українських товариств була скликана управою товариства 3 вересня 1954 р. в Мюнхені пресова конференція, на якій заступник голови інж. Пелінг і д-р Я. Суліма реферували представни- кам української і німецької преси про успішне завершення одnorічних пере- говорів і постанови одного німецько- українського товариства.

Відзначаючи цю позитивну подію, хо- чемо кількома словами зупинитися над проблемою чужинецько-українських то- вариств взагалі і над німецько-україн- ським товариством зокрема.

Дотепер існують в Європі три такі то- вариства: італійсько-українське, англо- українське і німецько-українське. Най- краще розвивається італійсько-україн- ське товариство, яке зуміло приднати ряд визначних особистостей італійсько- го політичного і культурного життя. Ці досягнення у великій мірі треба при- писати зацікавленню італійців украї- нською справою, а також невтомному пропагаторові української справи на іта- лійському терені — д-ру В. Федорончу- кові. Своєю всеукраїнським підходом, наполегливою працею і великою тактов- ністю він з'єднав собі признание як се- ред італійців, так і серед українців і солідно прислужився справі італійсько- українських взаємин.

Англо-українське товариство — ще відносно молоде, але теж уже має у своїх рядах визначних англійців, в то- му числі членів парламенту, принадлеж- них до обох великих партій Великобри- танії. Воно поки що має деякі труднощі, головню коли йдеться про підшукування відповідних партнерів з української сторони для співпраці з англійцями. Тим не менше це товариство має всі вигляди стати вже незабаром одним з кращих чужинецько-українських това- риств приязні і може відограти пози- тивну роллю в налагодженні англо- українських взаємин.

Як не дивно, але чи не найслабше виглядає як чисельністю німецьких партнерів, так і проробленою працею ні- мецько-українське товариство. Вище ми згадали про одну з засадничих причин такого стану — про існування двох то- вариств. Але це ще не все. Доводиться ствердити, що численній і репрезента- тивній українській стороні товариства відповідає непропорційно мало німець- ких партнерів.

Треба сподіватися, що нова управа під головуванням досвідченого в цих справах проф. д-ра Ганса Коха задо- вільно вив'яжеться з цих завдань.

лкт.

Українська програма в Жіночому клубі Ріо-де-Жанейро

Ріо-де-Жанейро, кінець серпня 1954 р.

Культурно-товариське життя жінок дипломатичного кварталу Ріо-де-Жаней- ро відбудується в сальона «Клубу жі- нок Ріо-де-Жанейро». Це ніяка люксо- сова вілла, призначена спеціально для

«Жіночий клуб» у Ріо-де-Жанейро

Ліворуч (стоїть) п. Марія Душник, голова музичного відділу клубу, біля неї пані Джемс Скот Кемпер, дружина амбасадора США в Бразилії

клубових цілей, а привітні покої житло- вих квартир членок клубу — жінок ди- пломатів і консульських урядовців чужо- земних посольств та консулятів столиці Бразилії.

На 300 членок клубу припадає 22 на- ціональностей. Тут бачимо і її світлість Рано Кузум Кумарі, дружину індійсько- го амбасадора, паню Кемпер — подругу його американського колеги, тут і мадам Шін-Чин-Тін — жінка китайського амба- садора.

Ще коли йдеться про сам клуб, він має свої філіали практично у всьому світі, творчи таким чином одну велику родину дипломатичного корпусу.

У визначений управою клубу час, пе- реважно по полудні, членки клубу схо- дяться в домі котроїсь з членок і за тра- диційним часом та товариською гутіркою слухають програму, підготовану котро- юсь із керівниць відділів (є їх кілька). Зустрічі в приватних домах і вся атмо- сфера цього клубу виїняково сприя-

лива для взаємного пізнання жінок різ- них національностей, уможливило їм поширити знання і ввійти в товариські стосунки з подругами з інших країн. Офіційно і фактично клуб займається харитативною акцією і плеканням тсва- риських зв'язків. Але скільки в цій атмосфері годі обійтися без своєрідної політики і скільки вже сама присутність є політикою, то клуб і його популудневі зустрічі мають ще й політично-інформа- тивне значення. Бо клуб не є конспіра- тивною організацією, і дружина того чи іншого посла, повернувшись з клубу до- дому, ділиться пережитим із своїм чоло- віком, паном послом, і так до вух посла доходить приватним каналом не одно ці- каве, а може і нове для нього. Харак- теристичною для клубу є теж своєрідна родинна атмосфера. Тут усі одна одну знають, всі походять з того самого дипло- матичного середовища. Клуб настільки ексклюзивний, що вступ до нього мож- ливий, крім жінок дипломатичного кор- пусу, лише для запрошених гостей.

Мабуть, вперше за весь час існування клубу програму останніх серпневих схо- дин вивопнив український зміст. Завдя- ки керівниці музичної секції клубу, п. Марії Душник, одно популудне було при- свячене українській музиці. Програму творили: гра українських творів на роя- лі і ряд українських пісень та музичних творів з платівок.

В короткому вступному слові п. Душ- ник дала чіткий огляд історії україн- ської музики, зручно нав'язуючи до кож- ної частини політичної доби українського народу як тла, на якому поставала та чи інша українська музична форма. Свій огляд, що був згодом повністю передру- кований в офіційній клубу «Жіночий клуб», бесідниця закінчила останніми подіями в Україні і боротьбою УПА, яка створила ряд революційних пісень.

Хореографічні вставки, якими були гопак у виконанні п. Люди Мазай і со- льові номери п. Євгенії Мазай, доповни- ли музичну частину вечора, який зали- шив у численні зібраних пань, між яки- ми були дружини майже всіх послів у Ріо-де-Жанейро, незатерте враження, а згодом був дуже прихильно згаданий у передовій столічній пресі.

Ф. Білинський

МАКСИМ РИЛЬСЬКИЙ

Стан і перспективи етнографії в Україні*)

Ніякого заперечення не може викликати думка про доконечну потребу визначення (дефініції) предмету тої чи іншої науки, її специфіки, без наявності якої не могла б існувати і сама наука, окреслення точних її меж та відношення до інших споріднених дисциплін і безпосередніх її завдань. При цьому треба зауважити, що характер науки і поставлені перед нею цілі міняються з плином часу. Пряміром, нічого не може задовольнити тепер одне із старовинних визначень граматики, як «искусства правильно писати і читати». Крім того, слід завжди пам'ятати, в чій руках перебуває та чи інша наука, якій верстві суспільства, якій класі вона служить. Від цього залежить і визначення науки.

Ні одній, може, з гуманітарних чи то суспільних наук «не пощастило», кажучи іронічно, на таку розбіжність у визначеннях її, як етнографії. В енциклопедичному словнику Брокгауза і Ефрона, в статті Л. Штернберга, наприклад, читаємо: «Етнографія... наука, що займається вивченням культури народів, які входять в коло ведення історії та доісторичної археології, тобто головним чином народів первісних і тих верств культурних народів, які найбільше зберегли риси первісного ладу». Подібне за змістом визначення потрапило і в перше видання надрукованого вже за наших часів «Словника іноземних слів» під редакцією І. В. Льюхіна і проф. Ф. Н. Петрова. В третьому виправленому й доповненому виданні цього словника (в українському його перекладі, 1949) читаємо однак: «Етнографія... народознавство, галузь історичної науки, що дає класифікацію народів світу, вивчає їх склад, походження (автогенезу), розселення і виявляє особливості матеріальної, суспільної і духовної культури народів всіх частин світу». Тут не все з достатньою чіткістю сформульоване, дещо сказане надто широко (духова культура народів, приміром, є предметом і фольклористики, і літературознавства, та й філософії, розселення народів належить до компетенції не тільки етнографів, а й істориків, у звичайному розумінні цього слова, і географів, матеріальною культурою давніх часів цікавляться насамперед археологи). — але ця дефініція ближча до тієї, на якій сходяться сучасні радянські етнографи, ніж раніше наведені.

Терміни фольклор (народна творчість) і фольклористика (наука про цю творчість) не так давно ввійшли у широкий вжиток. Раніше вивчення народної словесної творчості вважалося складовою частиною, а то й провідною галуззю етнографії. «История русской этнографии» О. М. Пипіна (перші три томи вийшли 1898 року) та й деякі праці українського вченого Ф. М. Колесси, які називав він етнографічними (чи етнологічними), були присвячені великою мірою чи навіть в основному питанням не етнографії в точному розумінні слова, а фольклористичці.

В наші часи відкинуто думку, ніби етнографія, як твердили буржуазні вчені, вивчає тільки культуру «історичних народів» чи первісного суспільства, «культури пережитки» та ін., відкинуто так само й погляд, що предметом етнографії є культура та побут «нижчих верств населення», переважно села.

Можна в основному погодитися з визначенням, яке дає співробітник Інституту мистецтвознавства, фольклору і етнографії Г. Ю. Стельмах: «На даному етапі розвитку етнографічної науки її предметом є культурно-побутова колективна творчість трудящих мас того чи іншого народу на різних історичних етапах його розвитку». Деякий сумнів викликає у мене не зовсім ясно вжито слово «творчість», яке дає підставу для дуже широкого тлумачення і знов таки ніби приводить до думки, що складовою

ФЕДІР КОВАЛЬ

*

Колесо котиться нивами в даль,
аром висвіває звабича китиця,
прагне ліс ковдрюю ночі накритися,
кличе шепочучи: ноче, причаль.

Вечір буде з брил схилами мур,
ластівка стріхою ладиться, горнеться,
сивий день луками морщить, горбиться,
костур товаришем вірним йому.

Дай лише, півноче, з келеха, мед,
хочу напиться, день цей затямити,
граються струнами вогниці-ямники,
мрія спорудила з неба намет.

Милли сон ляголом в рожах прийшов,
казкою білою китиця кликала,
думка спинилася, з рожами хлипала,
піною чорною півнівся шовк.

частиною етнографії є наука саме про творчість народу — фольклористика.

Треба взяти до уваги і твердження С. П. Толстова, яке, по суті, не суперечить наведеному висловленню, а тільки доповнює його: «Виявлення етнічної специфіки, національних особливостей культури того чи іншого народу, — ось в чому ми бачимо характерну рису етнографічного дослідження».

Годиться лише зазначити, що слово культура (народу) має дуже широкий зміст. В нього включається, між іншим, і той самий фольклор.

Ні в кого, здається, із сучасних радянських етнографів не викликає сумніву думка, що етнографія обіймає вивчення не тільки минулого народу, а й сучасної їх культури, сучасного побуту. Можна погодитися із твердженням, що етнографія є галуззю історичної науки, але галуззю, яка має свою специфіку.

Етнографія має багато родичів. Вона межує і з загальною історією, і з фольклористикою, і з літературознавством та мовознавством, вона нерозривно пов'язана з матеріалами економіки, географії, архітектури, археології, антропології, — але робить це, так би мовити, в своїх цілях. Немає чого казати, що й згадані тут науки використовують для дослідження того чи іншого явища здобутки етнографії.

Ми, розуміється, повинні строго окреслити обсяг етнографії як окремої дисципліни, відмежуватися від інших областей знання. Але відмежуватися — не значить одгородитися. Навпаки: якнайпліднішим є тісне і повсякчасне кооперування етнографів з мовознавцями, мистецтвознавцями, істориками літератури та ін. Таке кооперування, до речі, не набуло ще у нас належного розмаху.

В одній програмі збирання етнографічних матеріалів, яку довелось мені прочитати, рекомендується при вивченні робітничого побуту звертати спеціальну увагу на «мову праці» (професійну мову). Видима річ, що в такому разі етнограф повинен або мати певну лінгвістичну підготовку, або спількуватися з мовознавцем-фахівцем. Там же пропонується записувати прислів'я, жарги, пісні, анекдоти, зв'язані з виробництвом (чому між іншим, лише такі?). Тут — очевидне вторгнення у фольклористику, без якої, однак, навряд чи можна обійтись.

Етнографові, що вивчає народне життя, потрібні хоч би елементарні знання з архітектури та мистецтвознавства чи, знов таки, співробітництво з відповідними спеціалістами.

Описуючи, скажімо, хліборобські знаряддя, ніяк не можна етнографові ми-

нути питання сільського господарства, агротехніки, — хоча, звичайно, брати їх слід під своїм, етнографічним кутом зору.

Студіюючи культуру й побут робітників ткацької промисловості, ви обов'язково зіткнетесь з потребою естетичних, мистецтвознавчих оцінок і з необхідністю знання специфіки, техніки даного промислу.

Коли предметом ваших досліджень є культура й побут робітників чи робітниць, то аж ніяк не обійтись вам без питань економіки, без екскурсів в історичне минуле села, заводу, фабрики, шахти та ін.

Я не раз говорив уже про вивчення культури й побуту робітників. Таке вивчення дуже мало було розвинене в дожовтневій етнографії. Буржуазні дослідники просто відвертались від заводу, фабрики, робітничого посольку. Та і в наші дні серед радянських учених це трапляються етнографи, які виступають із цілком хибним запевненням, ніби справжнім носієм національної культури є тільки село...

Окремої розмови заслуговує ставлення наше до здобутків дожовтневої науки. Тут потрібна спокійна об'єктивність (не об'єктивізм, звичайно), уміння розрізняти передові, прогресивні явища і явища консервативні, реакційні. На сторінках нашої преси, скажімо, довелось не так давно зустріти неприємне огуджування прогресивного вченого із світовим іменем, фольклориста, етнографа, літературознавця, друга Пушкіна і Шевченка, одного з попередників дарвінізму — Михайла Максимовича. Це — зразок «критицизму», заснованого на недостатній обізнаності з дійсним станом речей.

Дуже багато може дати вдумливому етнографові студіювання творів художньої літератури. Коли наша співробітниця О. М. Кравець починала роботу над кандидатською дисертацією «Роля Т. Г. Шевченка в розвитку етнографічної науки на Україні», то дехто з товаришів висловлював сумніви — чи «етнографічна» це, мовляв, тема. Маю право гадати, що ці товариші переконалися в безпідставності своїх сумнівів. Шевченко не залишив етнографічних праць у безпосередньому значенні цього слова, але багато сторінок його художніх творів та щоденника, робота над «Живописною Україною», зарисовки з життя казахів та киргизів становлять прямо такі неціненні етнографічні скарби.

Іван Франко був етнографом і в прямому розумінні, але його оповідання з сільського життя, його бориславський цикл дають вельми щедрий матеріал для вивчення культури й побуту селянства та робітників західних областей України в їх минулому.

А скільки корисного для себе знайде український етнограф у творах Котляревського, Гоголя, Квітки, Кропивницького, Старицького, Панаса Мирного, Короленка, Кобилянського, Лесі Українки, — а з радянських письменників, для прикладу кажучи, у Юрія Яновського («Вершники»), Олеся Гончара («Таврія»), Михайла Стельмаха («Рідня»)!

Зауважу, що обвивування драматургів Кропивницького і Старицького в зайому «етнографізмі» засноване певною мірою на непорозумінні. Це, зрештою тема для окремої розмови.

Етнографічний відділ в Інституті мистецтвознавства, фольклору і етнографії Академії наук УРСР веде початок своєї роботи від 1944 р. Не берусь складати рішучу оцінку цій роботі. Скажу тільки, що досі велася вона не на всю широчінь (до чого спричинився ряд обставин), особливо щодо публікації наукових здобутків співробітників відділу.

Як відомо, розвиток етнографії неможливий без так званої польової роботи. Протягом десятирічного існування відділу відбулося чимало експедицій — в робітничі райони країни (Донбас, Криворіжжя), у колгоспи і східних, і західних областей УРСР, на Закарпаття та ін. Протягом 1946—1947 рр. проводилося етнографічне дослідження культури й побуту колгоспу «Пролетар» у с. Червоній Слободі, Черкаського району, Київської області. Монографічне дослідження одного об'єкту — одного в даному разі колгоспу — має свої негативні сторони, але не можна заперечувати її позитивних. Його треба, здається мені, сполучати з роботою, веденою в ширших масштабах.

Як правило, етнографи в своїх експедиціях кооперувалися з фольклористами — словесниками та музикознавцями. Інакше й бути не може. Як, приміром, дослідите ви й опишете селянське чи робітничє весілля або колгоспне свято врожаю без занотування піснених текстів і мелодій, якими незмінно супроводжуються такі явища?

Група співробітників Львівського етнографічного музею вивчала в 1949 р. культуру і побут одного з колгоспів Львівської області. З цього приводу цікаве зауваження читаємо ми в звіті цих товаришів, опублікованому в четвертому номері «Советської Етнографии» за 1950 р.

Не можна не відзначити з радістю і початок роботи над величезної ваги і не меншої відповідальності справою, коло

(Далі на 8. стор.)

*) Скорочений передрук статті з «Вісника Академії наук УРСР» (ч. 7, 1954), що має інтерес як інформативний матеріал про діяльність советських етнографів і визначає засадничі спрямування советської етнографії. Рильський — директор Інституту мистецтвознавства, фольклору й етнографії АН УРСР.

РАЙНЕР МАРІЯ РІЛЬКЕ

Історії з зеленої книги

УРИВОК З ДРУГОЇ ЧАСТИНИ «НОТАТОК МАЛЬТЕ»

Цієї ночі знову прийшла мені на думку та маленька зелена книга, що, здається, була в мене в дитинстві. Не знаю, чому я так переконаний, що потрапила вона до мене від Матільди Браге. Книга ця не зацікавила, видно, мене, бо читав я її багато років пізніше, напевне в Улсгорді, під час відпустки. Проте важливо здалася мені ця книга від першого погляду на неї. Навіть зелена оправа щось наче означала й справді чимсь відповідала її змістові. Обумовленим здалося, що форзац був таким білим і рівним листом, а титулова сторінка — таємничою. Наче само собою розумілося, що книжка мусить бути ілюстрованою — так витядала вона, а проте малюнків не було в ній і — майже проти власної волі — це, врешті, теж виглядало нормальним. Певним відшкочуванням за це була для читача навскоси вкладена між сторінки вузької книжечки трухла й зворушлива у своєму довір'ї троянда, що лежала там уже Бог знає скільки років. Можливо, що палітурник, не приглядаючись, нашвидку, зшив книгу разом з трояндою між її сторінками, а можливо сталося це зовсім не випадково.

А втім, може до цього місця хтось дочитав книгу і не брав її більше до рук. Може в цей момент доля постукала до його дверей і відірвала від книги назавжди: адже книги все ж не тотожні з життям. Не можна було здогадатися, чи книга була далі тої закладки читана. А може саме це місце знову і знову читалося кимсь — десь пізно вночі... У всякому разі — я уникав тих двох сторінок, наче дзеркала, перед яким усе хтось стоїть. Я не читав їх.

І взагалі я не знаю, чи мені довелось

прочитати цю книгу повністю, хоч вона не була товстою і розповідалася в ній цікаві й невідомі мені історії — я любив читати їх під вечір. Зараз пригадуються мені лише дві з них. Я хочу назвати їх: кінець Гришки Отреп'єва і загибель Карла Холодного.

Я не пам'ятаю, чи історії ці справили тоді на мене велике враження. Але тепер, по багатьох роках, усе пригадується мені опис викинутого в натовп трупа лжецаря. Три дні валився він розшматований, поколотий, з маскою на обличчі.

Звичайно, книжечка ця ніколи вже не потрапить до моїх рук. Але це місце напевне було надзвичайним. Охоче перечитав би я також про зустріч Отреп'єва з матір'ю. Він почував себе, видно, дуже певно, бо справді викликав її до Москви. Його віра в себе була такою великою, що він подумав про приїзд і його справжньої матері. Тим часом Марія Нагая, після швидкої односторонньої їзди, прибула з убогого монастиря до Москви й своїм визнанням Гришки виграла все.

Але чи разом з визнанням щим не починається його непевність у собі? Я не маю відради до думки, що сила його переображення росла з бажанням не почувати себе чимсь сином. Це, кінець-кінцем, сила всіх молодиків, що залишають родини.

А народ, що, не знаючи нічого ні про нього, захопив його — змінив його свободу, створив йому необмежені можливості, тоді як призначення матері — хоч це і було чистим шахрайством — зв'язало його. Воно обмежило його безмежну винахідливість, воно змушувало його до втомлюючого наслідування, во-

но зобов'язувало його не бути самим собою, воно робило його ошуканцем. Поряд цього розкладаюче діяла також Марія Мнішек. Вона, як виявилось пізніше, не вірила в нього. На свій лад заперечувала його.

Звичайно, я не можу пам'ятати, як усе це було розказано в тій історії. Проте пригода ця не застаріла й досі. Вдячною була б ця тема й оповідачів наших днів, якби він звернув увагу на останні епізоди. — Коли Отреп'єв пробуджується з найглибшого сну, підбігає до вікна й прожогом випливає на подвір'я помж сторожу. Він не може зіп'ястися на ноги, потребує допомоги. Напевне зламана нога. Обершись на двох чоловіків, він відчуває їх віру в нього. Він оглядається: у нього вірять — ці могутні стрільці навколо, що бачили Івана Грозного, а тепер вірять — йому. О, він охоче розкрився б їм, але, відкривши рота зараз, значить лише застогнати.

Жахливий біль у носі. Нічого, нічого не знав він у цю хвилину — крім болю. А часу — немає... Ось бачить він Шуйського і натовп за ним. Уже стріляє сторожа Отреп'єва... І настає чудо: віра стрільців раптом зникає. Ніхто не виступає наперед.

Шуйський стоїть зовсім близько перед ним. Не оглядається навкруги — знав людей поруч себе — і з відчаєм гукє вгору, до вікна.

Відомо, хто там стоїть. Отреп'єв знав: зараз стане тихо. Раптова тиша. І він почує той голос, відомий з тих часів, високий і фальшивий, перенапружений голос.

Так Отреп'єв чує вже голос цариці-матері, що відрікається його.

До цього місця все було самозрозумілим. А тепер, прошу вас, потрібно оповідача: бо від кількох рядків, що нам ще лишається написати, мусить пасти міцно — наперекір усім труднощам. Буде про це сказано чи ні, а треба присягнути, що за напружений час від го-

Праворукі, ліворукі, денне обличчя й нічне

Щойно за останні десятиліття наука ґрунтовно займається проблемою, на яку досі майже не звертали уваги: біологічним значенням асиметрії. До початку нашого століття асиметричні ознаки й функції людини, звіря й рослини вважалися лише «винятками» з загальнодійсного правила симетрії. Науково досліджена була лише відома перевага правої руки людини, для чого шукали пояснення, не знаходячи його. Сьогодні колишні теорії виявилися в цій галузі помилковими, бо в дійсності перевага однієї частини тіла, так звана односторонність, є дуже поширеним біологічним явищем.

Треба лише придивитися до кількох слимакових мушель, щоб встановити, що їх закрутки майже завжди йдуть у правий бік. При нових дослідках над більше ніж 10 000 екземплярами виноградного слимака знайшли лише одного, що мав закрутки в ліву сторону, всі інші були «праворукими». Щурі мають велику перевагу правої лапи, мавпи майже завжди хапають овоч однією й тією ж рукою: щоправда, між ними стільки ж праворуких, як і ліворуких. І рослини поводяться подібно. Квасоля, наприклад, майже завжди закручується на правий бік, тим часом коли хміль і жимолость у лівий.

«Правокий і лівокий»

Коли ми говоримо про праворукого або ліворукого серед людей, то це стосується нормально насамперед більшої вправності руки. Але цим зовсім не вичерпується асиметрія нашого тіла, бо так само дуже поширена перевага правої ноги і навіть правої ока. «Правоогість» виявляється при численних випадках, як при сіданні на велосипед, копання м'яча, скоку через рівчак. Про правоогість, щоправда, більшість людей нічого не знає, але вони вживають цілком інстинктивно при певних обставинах праве око, хоч, назагал, його сила

ДАНТЕ ГАБРИЕЛ РОССЕТТИ
(1828—1882)

Сонет — величний пам'ятник хвилині, Душі об'явлення для проминань Безсмертних днів. На сявотіж поглянь: Очисні жертви, чуда страхівинні Чекають сповнення в своїй годині. Карбуї в ебені їхній дух витань, Різьби на кості узорочну грань, Мов День і Ніч — у перлах і цвітінні. Сонет — монета: лицювий покров — Душа, зворотній — Влада. Красовито Його вітають і Життя й Любов. Край підземелля, що пійтьомо вкрито, Він смерті платить невідключне мито На пристані Харонових оков.

З англійської — ЯР СЛАВУТИЧ

лосу в вікні й пістолем пострілом, до Отреп'єва ще раз поверталася сила і воля бути знову всім. Інакше не піддається зрозумінню, чому нічне вбрання його було таким погрозливим, неначе ворожа зброя нашою хвилею на мить незвичайної особи.

І ще три дні після смерті обличчя його ховала маска. Три дні, від яких він уже був ладен відмовитися.

Дивним здається мені тепер, що в тій самій книзі було розказано про загибель такої суцільної, як граніт міцної, незмінної і з роками все тяжчої людини для тих, хто мусів його терпіти. Портрет її знаходиться в Діжоні. Хоч і так було відомо про рішучість і завзятість цього одчайдушного чоловіка з надто гарячими руками, що все шукали прохолоди й несамолюбиво лягали на холодне держало широко розставленими пальцями. У руки ці біла кров так, як здійснюється вона, буває, до опанованих скаженими помислами голів.

З такою кров'ю треба було жити дуже обережно, в собі. Часом герцог сам боявся її, ходив зігнутий і сумний. Жажливо чужою здавалася йому наполовину португальська, жвава й засіяна несподіванками власна кров. Часто з'являвся страх, що раптом серед ночі вона розшматує його. Він поводився так, наче зовсім опанував її, а проте жив у вічній боязні перед нею і не відважувався полюбити жінку — аби не здобути задроти крові. Троянський мус заміняв вино, що ніколи не торкалося його губ. Ні, одного разу запитав він — серед табору під Льозанною, як віддали ворогові Грансон. Хворим був він і сумний. Але — тоді саме спала його кров. У безглузді останні роки кров його впадала часом у глибокий, тваринний сон. Ось тоді пролягалося, в якій мірі був він рабом її: спала кров його, і він був нічим. Тоді ніхто з оточення не міг зайти до нього: герцог не розумів їх мови. Не міг показуватися чужинцям посланцям. Він

зору така ж, як і лівого. Вистачає лише подивитися на безквиткових глядачів, щоб більш або менш успішно намагалися кризь щілини в галуззі або через паркан «даром» слідкувати за спортивними змаганнями. В таких випадках майже 95 відсотків дивляться правим оком, те саме при дивленні в мікроскоп або при фіксуванні будь-якого предмету.

За останньою статистикою в Середній Європі й США від 5 до 10 відсотків ліворуких, серед них вдвічі більше чоловіків, ніж жінок. Малі діти спочатку майже завжди користуються однаково двома руками, перевага однієї з них утворюється лише за деякий час. Чи хтось ліворукий чи праворукий — це залежить від мозку. Наш мозок, як відомо, складається з двох половинок, або гемісфер; через скрещення провідних до риг ліві гемісфера керує правою половиною тіла або навпаки. Одна з двох гемісфер, у праворукого ліва, сильно перевищує другу, насамперед там лежать мовні центри — отже, властивою причиною праворукості є асиметрія мозку. Розвиток правої частини мозку у ліворукого найчастіше походить від успадкованого задатку, що йде за процесом спадковості.

Чому взагалі витворюються асиметрія мозку у людей і у звірів, на це існує багато теорій, з яких досі ні одна не могла бути стовідсотково доведена. Певно, найбільш правдоподібним є припущення, що в процесі філогенетичного розвитку людини та частина мозку стала домінуючою, в якій знаходяться вирішально важливі мовні центри. Зрештою, для майже всіх організмів існує спільний закон природи, за яким вони на протязі великого часу частково втрачають первісну симетрію.

Тому що вся наша цивілізація з її устаткуванням настроєна на праворукі, деякі батьки вимагають від ліворуких дітей занадто великої перестановки на праву частину тіла. Це може викликати поважні ускладнення, наприклад, мови; серед ліворуких число заїк більше, ніж у праворуких. Треба лише обмежитися тим, щоб навчити ліворуких дітей писати правою рукою, але поза тим залишити їм переважний вжиток лівої ноги, руки. Через систематичні вправи лівою рукою у ліворуких заїк досягнуто добрих успіхів.

Крім того, пацієнтам, що через параліч мають пошкоджену частину мозку, вдалося значно поліпшити свій стан за допомогою вправ «фальшивою» рукою (у праворуких відповідно лівою). Здається, що при ущербі домінуючої мозкової гемісфери такими вправами досягається певна активізація іншої половини мозку.

Такий досвід спонукав після другої світової війни американських лікарів

сидів і чекав. Несподівано кров вирвалася з серця й розпливалася з ревом по тілу.

Через цю кров герцог мусів возити за собою низку речей здобичі. Три великих діаманти і все коштовне каміння, флямандське мереживо й arras'кі килими — горами; шовковий намет з плетеними золотими шнурками й чотири сотні шатер для дружини; і на дереві мальовані образи, і дванадцять апостолів з чистого срібла. А принц Тарентський, і герцог з Клев, і Філіп Ваденський, і володар Шато-Гійону мусіли супроводити Карла Холодного, бо герцог хотів переконати свою кров, наче він є царем, наче нікого немає на всьому світі понад нього: щоб залажати її. А вона, недовірлива, не зважала й на такі докази. Що найбільше — герцогові вдалося може на одну мить породити в ній сумнів. Але сурми під Урі зрадили його. Від того часу його кров знала вже, що вона належала переможеному — і намагалася вирватися.

Так усе це здається мені тепер. А колись найбільше враження залишило читання про день трьох королів і розшуки герцога.

Молодий льотрінгський князь, що саме напередодні повернувся до свого нужденного міста Нансі — негайно після дивно швидкого бою — на світанку збудив своїх людей і залитав про герцога. Один по одному від'їжджали розсілені, а часом і сам князь з'являвся в вікні, — неспокійний і зажурений. Він не завжди розпізнавав, кого доставляли його післанці на возах і ношах, але герцога серед них не було, як і між пораненими. Ніхто з новоприведених полонених не бачив його. А біженці боязко, наче від страху десь зустрічалися з ним, розносили на всі боки різноманітні погослови.

Уже темніло, а про герцога довідатися не вдалося. Довгим зимовим вечором снували чутки про зникнення герцога. І куди б не доходили вони — скрізь міцніло переконання, що він живе. Ніколи

почати лікувати тих, що через пошкоджений мозок (прострелення голови тощо) втратили мову, в спеціальних клініках методами тренування руки. Коли у праворукого пошкоджена ліва мозкова гемісфера, його змушують місяцями або навіть роками кожного дня робити рукою певні вправи. Таким способом багатьом вдалося якщо не зовсім то принаймні так допомогти, що вони майже нормально стали розмовляти.

І наше обличчя, що ми вважаємо за цілком суцільне, не можна назвати симетричним. Щоб довести це твердження, треба лише проробити малий фотграфічний трюк. Склейти з відповідної фотографії праву або ліву частину обличчя із знятою її ж відзеркалення. Виходить два зовсім різних обличчя: «праве» і «ліве» обличчя. Отже, дві половинки зовсім не тотожні: наукові експерименти над великим числом людей показали, що багато з них не пізнають своє з двох однакових частин обличчя зроблене фото, коли вони мусіли знайти свою знятку серед кількох інших.

Захована сторона

Останнім часом проф. В. Вольф з Бард Колледжу (Нью-Йорк) дуже докладно займався психологічним значенням «обох обличчя» людини. Він міг довести, що у праворуких вираз правої частини обличчя відзеркалює більш свідому, ліва половина більше підсвідому сторону нашої істоти. У ліворуких навпаки. Права половина обличчя, «денне обличчя»,

як каже проф. Вольф, є носієм індивідуального, спрямованого на життя обличчя, воно проявляє ті характерні риси, що людина хоче свідомо втілити. В протилежність цьому ліва половина обличчя відбиває сховану сторону людини, «нічне обличчя», свідчення якого часто навіть невідомі його носієві. Так можна у чоловіків, що всередині занадто м'які і жіночі, але мають рішуче чоловіче обличчя, щойно при спостереженні лівої сторони обличчя чітко пізнати жіночі риси; аналогічно стоїть справа з жінками з чоловічим нахилом обличчя.

Особливо повчальне «нічне обличчя» у людей, що зовнішньо здаються невинними громадянами, а потайки віддаються якимсь забороненим пристрастям або навіть роблять злочини. В таких випадках ліве обличчя має майже завжди зловісний вираз; завдяки цим науковим результатам кримінальна психологія має цінні висновки. Разучо далекосяжна різноманітність обличчя постає певно таким самим способом, як і всі інші асиметрії в людині; через функціональну асиметрію обох мозкових гемісфер. Зрештою, ті риси, що особливо типові для якогось обличчя, обумовлені саме цією нерівністю обох частин, що навіть найправильнішому обличчю гарної жінки надають особливого шарму. Тож не відкидаймо саме цієї форми асиметрії.

Г. Вольтерек
(«НОЕ ЦАЙТУНГ» від 6. IX. 1954).

Культурно-мистецька хроніка світу

Жан-Люї Барро ставить цією осені в Парижі «Замок» Макс Брода за під такою самою назвою романом Франца Кафки.

Цьогорічна премія миру німецької книготоргівлі призначена швайцарському письменникові Карлу Буркгардту.

СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ ЕТНОГРАФІЇ В УКРАЇНІ (Закінчення з 7 стор.)

якої заходились львівські етнографи. Мова йде про створення великого «Атласу матеріальної культури західних областей УССР».

Очевидно, на черзі стоїть складення такого атласу і для східних областей нашої республіки.

Інтересне явище занотоване нашими етнографами: існування в селі Витилівці, Чернівецької області, історично-краєзнавчого колгоспного музею, заснованого з ініціативи самих колгоспників і побудованого на принципі: колись і тепер.

Можна сподіватися на утворення аналогічних музеїв і по інших колгоспах та робітничих центрах нашої країни. В якій пригоді стали б такі музеї нашим історикам, нашим економістам, нашим етнографам!

досі не володів він так уявою людей, як цієї ночі. У жодному домі не стали. Не було мешкання, де б не чекали на нього, де б не вчувався його стукіт.

Саме цієї ночі вдарив мороз. — І здавалося, що костеніла сама думка про живого герцога. Так затвердла вона. А проте пройшли роки, довгі роки, заки вона згубилася. Тепер люди, не чітко уявляючи причину, славили герцога. А тяжка доля, що нею зв'язав він їх, була легшою тільки завдяки його образам. Що він був — відомо було їм аж надто добре. А тепер — адже вони знали його! — необхідним стало не забути про нього, пам'ятати.

Наступного ранку, сьомого січня, у вівторок, розшуки відновилися. На цей раз знайшовся й пороводити — паж, що наче далека бачив загибель свого герцога. Він сам нічого не оповідав — його привів і за нього говорив граф з Кампобасо.

Отже провідир пішов попереду, а всі інші — зразу за ним.

Хто його таким бачив, тасмичним і якось особливо непевним, той справді міг повірити, що це був Жан-Батіста Кольонна, як дівчина, вродливий і тонкий. Він дрижав від холоду. Бо повітря наче затужавало від нічного морозу, скрипіла земля під кроками. Мерзли всі. Тільки герцогів блазень, прозваний Люї Одинадцятим, забавлявся, забігав наперед і завертав назад, удаючи пса, лавив біля хлопців на чотирьох, нагинався над випадково знайденими трупами і звертався до них, намовляючи подати себе за шуканого. Потім якийсь час лишив їм на роздуми і повертався до товариства, погрожуючи і лаючись. Жалівся на лівонші і впертість померлих.

Тим часом заходили все далі — в безконечність. Давно вже зникло за ними місто. А погода, не зважаючи на холод, стояла сіра, непроглядна. Здавалося, що невелике товариство мусіло згубитися серед одноманітної і байдужої рівнини. Ніхто не говорив. Тільки стара баба, що

йшла за шукачами, щось мимрила собі під ніс і похитувала головою. Може молилася.

Раптом передній зупинився. Оглянув своїх товаришів навколо і звернувся до португальського герцогового лікаря Люпі, показав наперед. Кілька кроків перед ними, біля замерлого болюта чи ставка, лежало десять чи двадцять трупів — понівечені, напівголі, ограбовані. Люпі нагинався над кожним з них нашоурошено. Тим часом уже розпізнали Олів'є де ля Марш і священника — вони йшли, видно, поодиночі. А стара верещала, стоячи навколійки в снігу, і горбилася над рукою з настовбурченими проти неї пальцями.

Всі поспішили до неї. Люпі з кількома слугами намагався повернути труп, бо він лежав долілиць. Коли ж відморозили обличчя, разом з кригою знялася тонка плівка щокі. Друга, як вияснилось, була вирвана псами або вовками. А все лице було розкрито великою ранною, що починалася від вуха.

Кожен оглядав себе так, наче сподівався за собою побачити римлянина. А зустрічали — блазня, злого й закряваленого. Він тримав перед собою якусь вбрання і тряс ним так, наче з нього мусіло щось випасти. Проте в ньому нічого не було. Тоді почали шукати відомих ознак. Деякі з них знайшлися. Розклали вогонь і мили тіло теплою водою і вином. Знайшли шрам на шиї і місця обох великих наривів.

Лікар не сумнівався більше. Проте шукали далі. Люї Одинадцятим знайшов труп чорного коня Маро, на якому герцог їздив у день Нансі, смакуючи свою власну кров, що все ще лилася з рота і носа. Один із слуг згадав, наче на лівій нозі герцога ніготь вріс у тіло. Звичайно, всі кинулися до ноги. Тільки блазень метушився, наче лоскотаний, і кричав: «Ох, мосьє, вибач їм, дурням, що вони викривають твої грубі вади і не визнають твоїх чеснот на мой довгастій пиці!»

Переклад ОЛЕКСИ ІЗАРСЬКОГО

АРК. ГАЙ

Із спогадів про Миколу Хвильового

Цей з'їзд, який з легкої руки Юрія Олеші дістав назву «десятискандально-го», повинен був відкритися 9 січня 1925 року. Та того дня він не відкрився. Причиною того була одна чорнява худорлява людина, що очолювала делегацію від харківської спілки письменників.

Але насамперед треба нагадати ті умови, в яких у той час перебувало літературне життя. Кінець 1924 року позначився тим, що в Москві та в інших містах, де було зосереджено літературне життя, великої ваги набула щойно оформлена організація під назвою ВО АПП (Всесоюзне об'єднання асоціацій пролетарських письменників). Користуючися з підтримки центрального комітету партії, воапівці почували себе господарями літературної долі і провадили найпершій і найзапеклішій боротьбу проти так званих попутників. Вони ганьбили останніх, виступали у пресі і на різних зборах та нарадах, плямуючи всіх, хто не мали патенту «пролетарського письменника».

Особливої гостроти набрала ця боротьба в Москві. Група воапівців, на чолі якої стояли такі особи, як Семен Родов, Олександр Безименський, Дем'ян Бедний, Санніков та інші, безкарно очорнювала видатних висококваліфікованих письменників та поетів. Вони нападали в той час на Бориса Пільняка, Пантелеймона Романова, Константиана Федіна та багатьох інших, які ходили в «попутниках». Воапівці виступали не тільки проти окремих осіб, але й проти цілих організацій, як, наприклад, «Серапионовы братья», «Перевал», Асоціація конструктивістів. Свій відгомін ця боротьба мала й в Україні, де групу «пролетарських» очолював Олександр Десняк.

Правда, в Україні пролетарських письменників було набагато менше, ніж у Москві, і вони не користувалися з такою великою підтримкою партійного керівництва, як у російській столиці. З метою консолідувати свої сили і завдати рішучого удару попутникам воапівці й вирішили скликати цей з'їзд, який офіційно звався «Першим всесоюзним з'їздом пролетарських письменників». На його порядку денному стояли такі питання, як визначення лінії в літературі, соціальне замовлення і визначення напрямку національних літературних організацій.

Від України на з'їзд прибуло чотири делегації: від Києва, Харкова, Одеси та Донбасу. В кожній делегації було по шість-сім осіб, а від України загалом було 27 осіб.

Свою назву «десятискандальний» з'їзд дістав тому, що на ньому майже щодня виникав якийсь скандал, що завжди набирав великої гостроти. Перший же скандал виник ще до відкриття з'їзду. Сталося це так.

Зранку 9 січня, за кілька годин до відкриття, було зібрано всіх членів партії, які мали спільно намітити програму своїх дій. Треба сказати, що комуністів на цьому з'їзді було понад 80 відс. до загальної кількості делегатів. Такий високий відсоток партійців пояснювався тим, що жоден попутник, незалежно від своєї кваліфікації, мандату на з'їзд не одержав. Делегували насамперед тих, хто мав назву «пролетарського письменника». Досить зазначити, що такий поет, як Володимир Маяковський, дістав на цей з'їзд лише гостьовий квиток, що надавав права тільки дорадчого голосу.

Нарада перед відкриттям з'їзду була бурливою, але всі настанови, що були дані від ЦК партії, були схвалені делегатами, і здавалося, що думки їхні мають характер однозвучності. Саме тоді й виступив із своєю пропозицією Микола Хвильовий, чорнява, худорлява, нервова людина, яка очолювала харківську делегацію. З винятковим темпераментом подав він таку пропозицію (передаємо з пам'яті):

— Я гадаю, що питання про українську літературу треба виділити, поставити його окремо від питань російської літератури. Мої аргументи такі: наша українська література має свої властивості, має свій шлях і свою характеристичну мету.

Ця заява була схожа на вибух бомби. Вона йшла всупереч з тими настановами, що їй дала ЦК партія. Якщо раніше існував конфлікт між реакційним царським самодержавством і змаганнями окремих уярмлених ним народів до своєї культурної автономії, то, здавалося б, що після революції цей конфлікт мусів бути автоматично знятий. Тим часом ось виступає пролетарський письменник, до того ж член партії, надія та опора партійної лінії в одній з найбільших національних республік, — і проводить чітку грань між

російською та українською літературами. Це була справді бомба.

Представники ЦК партії — Ілля Вардін та Федір Раскольников — хотіли вплинути на опозиціонера своїм авторитетом і запропонували йому зняти свою заяву. Проте це не вдалося. Микола Хвильовий стояв на своєму і навіть ще поглибив свою аргументацію:

Я такої думки, — сказав він, — що українській літературі краще орієнтуватися на західну, з якою вона має багато спільного, ніж на російську.

Тепер уже відкрити з'їзд було неможливо. Довелося відкласти відкриття. Партійна нарада тривала до пізнього вечора. Делегати один по одному виступали, доводили Хвильовому, що його пропозиція не має нічого спільного з партійними настановами. Але він з ними не погоджувався. Виникло вирішення — продовжити нараду на другий день.

10 січня зранку продовжили нараду. Для підкріплення представників ЦК партії надіслано ще кількох високих осіб, між ними Канатчікова, Луначарського та Малишева. Воапівці виступали з гучними промовама. Особливо серед них виявляв настирливість Семен Родов, який був саме в той час «каліфом» у літературі.

— Хвильовий повинен зняти свою пропозицію, наполягав він. Хвильовий, як член партії, не має права виступати з такими заявами.

Після доброго десятка подібних виступів брав слово Хвильовий. Між іншим він сказав:

— Як член партії, я не маю права замовчувати думку, до якої я дійшов і яка є моїм переконанням.

Так минув і другий день. Ніхто не

міг переконати Хвильового, і з'їзд не можна було відкрити. У фойє, де перебували безпартійні гості з'їзду, точилися жваві бесіди і висловлювалися різні здогади з приводу того чогось тасмничного, що коїлося за зачиненими дверима великої залі «Дома печати».

Влучну репліку кинув, між іншим, з цього приводу Маяковський, чия височенна постать стовбила серед різного з'їздового люду, немов Гуллівер у країні ліліпутів:

— Одного бунтарського хохла триста чоловік вгамувати не можуть. Молодчина, не боягуз!

Як відомо, Маяковський, позапартійний до кінця свого життя, перманентно перебував в опозиції супроти партійної «банди рвачей і выжити».

Хвильовий став героєм дня. Коли він швидко проходив через фойє, погляди всіх присутніх звертались на нього. В чорному одязі, з недбало пов'язаною краваткою, він мав вигляд рвучкого шулика. Коли він зупинявся, щоб обмінятися з тим або іншим однодумцем кількома репліками, біля нього відразу утворювалося коло. Досконалим московським вимову численних столичних колег переривала його російська мова, цілком поправна щодо граматики, в якій, проте, виразно вичувався «південний» акцент.

Дискусія не була обмежена стінами «Дома печати». Вечорами вона точилася далі в кімнатах великого будинку на Харитонівському завулку, де мешкали делегати. Розмови тривали до пізньої ночі, і під час їх багато разів згадувалось ім'я Хвильового. Його виступ на попередній нараді призвів до того, що з'їзд довелось відкласти на три дні, протягом яких було зроблено все, щоб переконати бунтаря. Проте, він зі своїх позицій не зійшов. Невідомо, скільки ще могло це тривати, якби з ЦК не було дано вказівку: «Примусити Хвильового порядком партійної дисципліни зняти свою заяву».

Советські філософи на цюрихському з'їзді

Влаштований міжнародним об'єднанням філософських наук конгрес (23—28 серпня) в Цюриху намагався внести ясність в теоретичні основи наук. З'їзд, головою якого був блискучий мислитель і математик проф. Ф. Гюнсет з швейцарської високої технічної школи, вж. тому стояв під знаком міжнародної духовної співпраці, що в ньому брали участь офіційні представники філософії з СССР. Дванадцять російських учених з академії наук і московського університету з'явилися з чотирма перекладачами. Очевидно, хотіли показати, що СССР бажає брати участь в філософській і науковій розмові з заходом і відкинути свою добровільну ізоляцію. Політична діяльність росіян відома з міжнародних зустрічей, але хотілося довідатися, як вони виступають як філософи, як аргументують, як відстоюють у філософській площині свої погляди, коротко кажучи, на якому рівні стоїть їхнє теоретичне думання.

Ніхто не сумнівався, що в Росії є спеціалісти вчені, техніки, хеміки, фізики, географи та ін., багато фахових праць російського походження тепер перекладаються в Америці за підтримкою американського союзу вчених товариств. Але теоретичне, філософсько закорінене думання про основи наук, що є завданням теорії пізнання, — це щось зовсім інше.

Майже всі московські представники читали доповіді на пленарних і секційних засіданнях. П. Н. Федосєєв на пленарному засіданні говорив про «Соціалістичну науку й науку соціального життя», Б. М. Кедров про «Клясифікацію наук». В секціях Башкітов говорив про «Місце філософії в науках», А. Динник про «Людиґа Ф'єрбаха і його місце в розвитку філософії», Сіваджіан обговорював питання «Релятивної й квантової фізики», Черченко «Проблему істини в сучасній філософії», Омельянський «Проблеми детермінізму в сучасній філософії й науці», В. Константинов говорив про «Індивідуум і суспільство», В. Молодцов про «Принципи розвитку в філософії», І. П. Белов про «Єдність мови й думки».

Доповіді російських учених, яких з таким напруженням чекали, винятково розчарували західних слухачів. Навіть при найкращому бажанні не можна ствердити, що хоч один з них висловив нову або оригінальну думку. Теми провідних доповідей Федосєєва і Кедрова показують, що тут ідеться більше про практичні питання, ніж про теоретичні дослідження. Промова Федосєєва була гетерогенною сумішшю пояснень про цілі й досягнення советської соціальної політики, про зло фашизму, мальтузіан-

ства, расової теорії та ін. Якихсь теоретичних фундаментів у ній не було й сліду.

Натомість часто здавалося, що той або інший доповідач спрямовує свій виклад проти тасмної змови реакційних учених, що хочуть заповнити зло людському прогресові й добробуту людства, яке так близько до серця російському вченому. Федосєєв почував, певно, що він говорить цілковиту правду, і переконано заявив, що теорії анонімних реакціонерів, як наприклад, оганєних мальтузіанців, фальшиві, уже тому фальшиві, що шкідять людству. Що шкідливі — мусить бути неправдиве, а що прогресові людства корисне, те мусить бути правдивим. Це ніби можна довести безліччю прикладів. Російському філософові навіть не спало на думку, чому критерієм має бути шкідливість чи користь. Він відстоював погляд що мусить бути дозволене поширення лише правдивих теорій, тобто неправдиві треба заборонити. Але хто має оцінювати, що правдиве чи фальшиве, корисне чи шкідливе? Федосєєв виступав і проти припущення, яке поширюють — певно, вороги СССР, — що ніби росіяни переконані, що вони вже створили ідеальний суспільний лад. Це ніби не так. Навпаки, вони стоять щойно на початку величного розвитку, метою якого є добробут і щастя. Ці відкриття слухалися з подивом, бо що спільного має все це з філософією? Це могло бути сказане з таким самим успіхом на митингу. Отже ця філософія була сильно політично забарвлена, і не можна було позбутися почуття, що, наприклад, заперечення мальтузіанства чи формалізму, що також був цілком нападів, базується не на суттєвих фактах, а випливає з якихось політичних мотивів і що доповідь була спрямована не до «вчених», а скоріше до політиків, тобто вчених як носіїв політичних переконань.

Хроніка культурного життя в УССР

50-річчя Петра Козланюка. Письменника і публіциста, урочисто відзначено у Львові. У зв'язку з 50-літтям Козланюк дістав орден Леніна.

Одеська музична фабрика за сім років свого існування випустила 32 тисячі скрипок і 664 віолончелі. На фабриці закінчується будівництво цеху смичкових інструментів.

Уральський народний хор гастролює в Ворошиловградській області.

Заочний відділ Рівенського учительського інституту закінчило цього року 283 особи. Серед них учителі росій-

Тут вдіяти він уже нічого не міг. Як член партії, він не мав змоги більше опиратися. Його зламали силою. Понурій і розряджений прочитав він свою доповідь на загальному з'їзді, не торкаючись більш того питання, яке так хвильовало його.

Проте, цей мало кому відомий на еміґрації епізод залишив досить помітний слід, і навіть не тільки в літературних колах, а і в усій підсоветській громадськості, особливо ж — в Україні. Як безпосередній свідок подій тих часів, автор цих рядків міг би багато розповісти про численні дискусії, що точилися навколо «випадку Хвильового», зокрема в колах студіюючої молоді, серед усіх тих юнаків та юначок, які масово в ті роки напливали з села в місто по науку.

Як відомо, сам Хвильовий на тому не спинився, а, навпаки, виступив перед багатомільйонною аудиторією із своїми гострими памфлетами, в яких він уперто обстоював тезу різниці двох культур і які зрештою спонукали не тільки його безпосереднього партійного начальника, секретаря ЦК КП(б)У Лазаря Кагановича, але й самого Сталіна виректи свій осуд.

В той час, як мільйони трудящих усього світу, — такого змісту був цей осуд, — звертають свої погляди до Москви, український комуніст Хвильовий не знаходив нічого кращого, як закликати: «Геть від Москви».

Цим Кремль одверто проголосив війну українській національній опозиції, яка, хоч і виступавши в партійних шахах, відбивала істотні прагнення народу, який, сколихнутий революцією, готується заявити про свої права. На з'їзді письменників, під тиском переважаючої сили, Хвильовий мусів зняти свою тезу. Під натиском тієї ж сили він примушений був, по зав'язі, але нерівній боротьбі, кудею з револьвера поставити крапку під своїм життям.

Як сприймають росіяни виступи європейських і американських філософів? Вони дуже мало беруть участі в дискусіях, і складалося сильне враження, що вони здебільшого не розуміли самого змісту, не могли ясно собі усвідомити поставу проблем західних філософів. Советські росіяни, певно, не мають достатнього поняття про те, про що на заході дискутують на філософському полі. Це наслідок їхньої ізоляції. Шкода було дивитись, як вони сиділи з цілковито байдужим виразом обличчя, ставили зовсім неестотні питання чи робили стереотипні закиди. Західні часописи й книжки, певно, приступні росіянам, але, здається, цього не вистачає, бракує живого зв'язку, російські студенти мусіли б насамперед поїхати в Європу й Америку, щоб взагалі познайомитися з колом проблем сучасного наукового теоретика й філософа, щоб простудіювати й довідатися, про що вони власне говорять і сперечаються.

І індивідуальне наставлення російських представників чітко відрізнялося від західних. Ці останні вважають себе індивідами, людьми, що добровільно беруть участь у духовних течіях, тим часом як росіяни говорять і поводяться так, ніби вони призначені бути «репрезентантами» якогось чужого світу або обложеної фортеці. Західні філософи далекі від цього. Вони робочі бджоли, що дуже сумніваються в правильності своїх дій. Але вони не розмовляють про питання детермінізму, кавзальності тощо на такому наївному рівні советських філософів. Росіянам безперечно було важко брати участь і з мовних причин, але й це характеристичне для них, бо сорок років тому в Росії така перешкода в науковій площині існувала так само мало, як і будь-де.

(Скорочено за «Зюддойче Цайтунг» — Мюнхен)

Китайські кінопрацівники побували в столиці України, відвідали її історичні й визначні місця, познайомилися з роботою кіностудій художніх, науково-популярних, хронікально-документальних фільмів.

90-річчя з дня народження Павла Грабовського відзначено 11 вересня в Києві. Ювілейні статті з цієї нагоди поставив кандидат філологічних наук Олександр Кісілюв, що спеціалізувався виключно на вивченні творчості Грабовського.

РЕЦЕНЗІЯ

Відгомін з бойовищ українського підпілля

THE UKRAINIAN INSURGENT ARMY IN FIGHTING FOR FREEDOM —
United Committee of the ukrainian-american organisations of New York — New York 1954, 220 p.
УКРАЇНЬКА ПОВСТАНЧА АРМІЯ В БОРОТБІ ЗА ВОЛЮ — видано заходами Злученого Комітету Українських-Американських Організацій Нью-Йорку. Нью-Йорк, 1954, стор. 220. Художнє оформлення Якова Гніздовського.

Ледве чи українці Нью-Йорку могли триваліше завершити велику маніфестацію з нагоди десятиріччя постанови УПА, яка відбулася заходами 69 українських організацій Нью-Йорку в жовтні 1952 р., як саме постановою видати англійською мовою збірник статей про УПА і українську визвольну боротьбу та її проблеми.

Створена для оформлення збірника редакційна колегія в складі: пп. Л. Шанковський, М. Чубатий, М. Прокоп, П. Мірчук, С. Шумейко, В. Коваль і М. Черешньовський успішно закінчила свою працю — і ось перед нами вже готова книга, яку з смаком прикрасив художнім заголовком артист-малювальник Яків Гніздовський.

На збірку, яку ілюструє 12 оригінальних зняток з побуту УПА і дереворитів Н. Хасевича, складаються:

вступне слово проф. Л. Добрянського, вступ конгресмена М. А. Фігена, промови, виголошені на маніфестації сенаторами Т. Ф. Грінном і І. М. Айвесом, огляд десятилітньої боротьби УПА проф. Л. Шанковського, засадничі концепційно-політичні статті П. Полтави і О. Горнового, (передруки з підпільних видань) уривки з підпільної літератури і огляди мистецької творчості підпілля пера В. Барки і С. Гординського, одна сцена з драми «Підпілля» американського автора Р. Лапіки, нарис про санітарну службу УПА і передрук наказу головнокомандувача УПА ген. Тараса Чупринки з нагоди закінчення другої світової війни. Збірку замикають вибрані цитати англійських і американських авторів, які стосуються УПА. Книга має 8 тематичних розділів і 18 окремих статей або передруків.

«Спинити консолідацію російської імперії»

Відмітивши безприкладні в історії боротьби з більшовизмом осяги УПА, проф. Л. Добрянський звертає увагу американського читача на загрозу, яка чигає на США з боку внутрішньо сконсолідованої російсько-більшовицької імперії і перед якою не охоронити американський народ навіть факт технічної переваги американської зброї. Рішення, на думку автора, лежить у площині психологічно-політичного поставлення справи і в пізнанні, що підпільні рухи, а зокрема УПА, утруднюють внутрішню консолідацію СССР, а завтра являтимуть собою єдиний шлях, яким можна буде дістатися в глибокої ворожості країни і розсаджувати її зсередини.

Шукати приятелів — розпізнавати ворогів

закликає конгресмен М. А. Фіген, викладаючи у своїм короткому вступі концепцію визвольної політики, яка мусить стати платформою побороювання більшовизму. Фіген застерігається перед списуванням з реєстру поневоєних більшовизмом народів тих, які ще перед другою світовою війною, в наслідок більшовицької агресії, попали в орбіту СССР. Перерахувавши неросійські народи СССР, він домагається визволення і для них, гостро засуджуючи т. зв. теорію про «homo sovieticus», яка на його думку, є більшовицькою вигадкою.

Забарвлені децю вічовим тоном (бо виголошені напередодні виборів президента в листопаді 1952 р.), обидві промови американських сенаторів, що ввійшли в збірник, свідчать про правильне сполучення ними політичної ситуації і про їх зрозуміння для українського підпілля. Тоді як висновки демократичного сенатора Гріна спираються головним чином на заяві кол. державного секретаря Діна Ечісона про 500 років російського імперіалізму, його колега з республіканської партії розкритикував політику «контейнменту» демократів і їхнє недоцінювання підпільних рухів, а головню УПА, яку він назвав «першою оборонною лінією США».

Панорама фактів і чисел

Як постала, організувалася і росла УПА в боротьбі з нацистською окупацією і як по зміні окупанта і аж по сьогоднішній день вона продовжує боротьбу за визволення українського народу, про це трактують засадничі інформаційні статті відомого літописця визвольної боротьби останньої декади українських визвольних змагань — проф. Л. Шанковського. Відомі українському сучасникові події і дати з недавнього минулого і теперішньої боротьби УПА та українського підпілля автор убрал в допасовану до ментальності англійського читача ядерну форму, яка дає хронологічний перегляд політичної ситуації в Україні від почат-

ків німецької окупації аж по сьогоднішній день. На тлі політичних подій Шанковський змальовує дію української визвольної політики, яку реалізують УГВР і УПА. Автор свідомо і з користю для викладу вибрав жанр скороченого курсу історії, давши на 29 сторінках всебічне висвітлення як політичного підложжя, так і військових дій УПА. Але в першу чергу він дав фактаж головних подій і велику кількість дат, на підставі яких критичний читач сам може виробити собі погляд про розміри і значення українського підпілля і УПА. Якби автор був доповнив свою працю посиленням на джерела (вони тут і там є, але неповні), його огляд був би ще більше виграв на вартості як авторитетне джерело інформації.

На заперечення римської прислівки «Що не зажди «inter armas silent musae», про це свідчить художня творчість українського підпілля. Вона дає мистецьке оформлення безмежно жорстокої дійсності і побуту УПА. Цій творчості приділено в збірнику доволі багато місця, а фаховою оцінкою її зайнялися пп. В. Барка і С. Гординський. До збірника ввійшли новела В. Буревія «Син і батько», «Пластун» Марти Гай і підпільна сатира «Маніфест провідників звірячого колгоспу». Побудована на матеріялах життя в підпіллі, драма американського автора українського походження

Р. Лапіки «Підпілля» з глибоким відчуттям малює побут і боротьбу підпілля, а на цій тлі — поставу молодого американського летуна українського походження, який бореться в рядах УПА. Хай говорять автори — не коментатори Програмово-політичну частину збірника відкриває загальною характеристикою підпільної політичної літератури проф. К. Кононенко, а велика стаття П. Полтави «Концепція самостійної України і засадничі тенденції політичного розвитку сучасного світу» і О. Горнового «Постава українського підпілля до російського народу» дають оригінальний ідейно-політичний зміст, як його визнає і проповідує українське підпілля. Вимовою фактів з новітньої всесвітньої історії, яка розкриває перед читачем велику ерудицію автора і його блискучі здібності синтетика соціологічно-політичного розвитку сучасності, Полтава доводить прогресивність національної ідеї взагалі, а української визвольної концепції зокрема. Непідготованому чужинецькому читачеві виклад Полтави справлятиме певні труднощі, бо стаття розрахована на поширення на рідних землях, отже на ментальність підсоветського читача. Тут і там вона, може, навіть викличе в західного чужинця застереження; тим не менше редакційна колегія добре зробила, передрукуючи цю засадничу працю визначного публі-

Відзначення 10-річчя УГВР

У ФРАНКФУРТІ НАД МАЙНОМ

Старанням спеціально створеного комітету, у Франкфурті над Майном відбулася 29 серпня святочна академія, яка відзначила одночасно 98. роковини народження Івана Франка і десятиріччя постанови УГВР. Одну з великих залей міської Елізабетштрассе вивисило українське громадянство з Франкфурту і околиць. На естраді, на тлі національного прапора виблискував великий тризуб.

Голова святочного комітету Андрій Дідух відривав академію, привітавши в імені комітету зібраних і подякувавши за численне прибуття.

З доповіддю про Івана Франка виступив прибулий з Мюнхену генеральний секретар СВУ, інж. Євген Гарабач, який дав огляд життя і творчості Івана Франка. Своєю доповіддю інж. Гарабач закінчив повними віри словами Великого Каменяря, що «прийде нове життя, добро нове у світ» і що Україна «огністим видом» засяє «у народів вольних колі».

З деклямацією Франкових поезій виступили діти шкільного віку і дорослі.

Про 10-річчя УГВР доповідав інж. Іван Бард. Він говорив про консолідацію українських сил в час між двома світовими війнами, про надії на визволення України, що виникли з вибухом другої світової війни, і про завзяту боротьбу українського народу під проводом ОУН проти всіх окупантів нашої батьківщини. Коли в підпіллі опинились неупартійні народні маси (зокрема великий відсоток їх становило селянство), прийшло до організації збройних відділів у позапартійну, загальнонаціональну Українську Повстанчу Армію.

Щоб створити всеукраїнський політичний центр, 11 липня 1944 р. почалися в Карпатах наради представників з усіх українських земель без огляду на їх політичні переконання — зійшовся Перший Великий Збір УГВР.

Доповідач схарактеризував платформу УГВР, за якою майбутня суверенна українська держава має гарантувати вільний розвиток усім суспільним шарам. Завданням УГВР є консолідація і гармонізування українських сил, а в першу чергу — скріплення революційно-визвольного фронту. «На ґрунті визвольних ідей, на базі визвольної боротьби, — закінчив доповідач, — рідний край досяг повної єдності і вимагає цього також від еміграції!»

З деклямацією вірша, присвяченого 10-річчю УГВР, виступив А. Дідух. Свято закінчено національним гімном і піснею «Не пора».

В СЕЛИЩІ ВАЛЬКА

Невелика українська громада, яка залишилася ще в селищі Валька коло Нюрнбергу не захотіла зостатися позаду від інших українських осередків і 5 вересня теж відзначила урочисто 10-річчя УГВР.

Комітет, створений для відзначення цієї події, доклав багато праці. Ще за

кілька днів до академії на помітних місцях можна було бачити розліплені афіші, якими мешканців Вальки запрошувало на академію.

На естраді, на тлі вишиваних обрусів, між двома національними прапорами, сяяв велегенський золотий тризуб; під ним стояв золотий напис «УГВР» і дати «1944—1954»; поміж датами висів великий портрет Романа Шухевича — ген. Тараса Чупринки.

Академію відкрив Павло Павлюк.

З доповіддю про 10-річчя УГВР виступив гість з Мюнхену, інж. Іван Бард. Доповідач схарактеризував ситуацію в Україні на момент створення та уконституювання УГВР на Великому Зборі. Далі доповідач підкреслив, що УПА в жадний раз не є партійним військом, а являє собою всенародну підпільну армію. Він спинився на основних ідеях програми УГВР, що змагається за створення української самостійної і соборної держави, яка спиралась би на широкий демократичний правопорядок і громадську та особисту політичну свободу. Він говорив, що УГВР не вважає себе урядом української держави, а бореться за визволення батьківщини, — з тим, щоб створити передумови для постанови уряду, що його оберуть на основі вільних всенародних виборів. УГВР бореться на рідних землях, — закінчив доповідач, — а репрезентує її за кордоном Закордонне Представництво. І. Ч.

ПРОГОЛОШЕННЯ ПЕРЕДПЛАТИ
НА ДРУГУ — Т. ЗВ. «ГАСЛОВУ» — ЧАСТИНУ
МОНУМЕНТАЛЬНОГО ТВОРУ
ЕНЦИКЛОПЕДІЯ УКРАЇНОЗНАВСТВА

ЩО ЙІ ВИДАЄ НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО ІМ. Т. ШЕВЧЕНКА і що появиться в чотирьох томах (двадцятьох зошитах) разом близько 1600 ст. друку енциклопедичного формату, з кольоровими мапами та вкладами, разом — чотири томи в полотняних обкладинках і охоронних картонах, за ціну:

дол. 40, — платних до кінця 1954 р.
дол. 50, — платних до кінця 1955 р.
дол. 60, — платних після появи цілості,
дол. 8, — за півшкіряну обкладинку.

Ціни в іншій валюті відповідають рівновартості долара.
ДРУГА ЧАСТИНА ЕУ СТАНОВИТЬ ОКРЕМЕ ЦІЛЕ

УВАГА!

Для колишніх передплатників першої частини ЕУ — (що вже появилася в трьох томах) — і для тих теперішніх передплатників, що бажали б набути також і першу частину ЕУ, пересилаючи рівночасно на цю ціль дол. 45, — обнижжусь передплату на другу — «гаслову» — частину ЕУ до висоти дол. 35, — платних до кінця 1954 р.

Гроші слати на:

Verlag „MOLODE ZYTIA“
MÜNCHEN, Dachauer Str. 9/II.
Postscheckkonto: München 116130
Bankkonto: Süddeutsche Bank München 19441

ЖАДАЙТЕ ПРОСПЕКТІВ І ІНФОРМАЦІЙ!

В-тво «Молоде Життя»

циста українського підпілля. Бо в ній саме лежить квінтесенція політичного «вірую» сучасної воюючої України і ключ для зрозуміння цілого ряду проблем. І не дійсності в Україні допасовуватися до смаків тих, що сьогодні з-за зеленого стола побороють більшовизм але навпаки: і чужинцям, і нам, емігрантам, треба прислухатись і вивчати методи аргументації і ставлення проблем тих, які в безпосередній зустрічі з ворогом найкраще знають, що на потребу і чого прагне український народ.

З приводу статті О. Горнового про ставлення українського підпілля до російського народу треба ствердити, що висловлене ним від імені підпілля становище до кардинального питання української зовнішньої політики є тривким вкладом і дорожчим збагаченням української визвольної політики. А вклад цей є діаметральною протилежністю до сповнених реваншизмів і аморальності нездорових спроб давати ненависницьку печать молодому українському націоналістичному рухові в його початках. Відкидаючи ненависть до всього російського народу і розрізняючи між імперіалістичною верхівкою і масами народу, Горновий дає свідоцтво глибокої моралі і політичної зрілості концепції української визвольної боротьби.

Помічено у збірнику також відомий лист Полтави до відділу «Голос Америки» американського державного департаменту. Цей лист сміло може як своєю формою, так і змістом служити взірцем дипломатичної тонкості нашого підпільного публіциста. Хоч, сидячи в підпіллі, Полтава міг би під впливом досади з недолугих радіомовлень «Голосу Америки» дозволили собі на гостру критику і вона була б оправдана, проте його звернення до нюансів витримане в тоні кращих зразків класичних дипломатичних нот, а, крім того, сильне і переконливе в аргументації. Бо все можна сказати — тільки у відповідній формі, що, між іншим, варто б запам'ятати і декому тут, на еміграції...

Уривок із спогадів командира УПА Хріна про биту коло Ліцави Горішньої і опис червонохресної служби УПА дають цінні причинки до всестороннього вивчення УПА, а наказ її головнокомандувача ген. Т. Чупринки до воєнк УПА з нагоди закінчення другої світової війни замикає протинімецьку боротьбу українського підпілля і відкриває нову криваву сторінку в історії визвольних змагань УПА — сторінку боротьби з більшовицьким окупантом.

✱

Як уже зазначено, обговорювана книга являє собою збірник статей, а не одностайну цілість. Тим не менш її лектура дає читачеві загальний і повний образ про зміст, який криється за трьома літерами — УПА.

З приємністю теж доводиться відмітити, що збірник являє собою чи не першу таких розмірів книгу про велику і ще не закінчену епопею, ім'я якій українська визвольна боротьба, скоплена відомим усім Україні і чужині шифром: УПА — УГВР.

Відрадиним теж є факт, що врешті ми покидаємо брошурковий формат наших політичних публікацій і вручимо чужинецькому читачеві зовнішньо добре оформлену книгу, яка дає матеріал, а не пропаганду; що допускаємо до голосу відгомони, які доходять до нас з бойовищ воюючої України, віддаючи голос у засадничих справах тим, які на рідних землях формують українську політичну думку і її авторитетно репрезентують.

Л. Корбут

З БЛОКНОТА РЕПОРТЕРА

Послух Головному Командуванню

Команда Братства кол. вояків УПА ім. св. Юрія Переможця скликала на 4 вересня II з'їзд членів цієї організації, що мав відбутися в баварському Мюнхені. Початок з'їзду був визначений на 19 год., але по чотирьох з половиною годинах «нарад», не устійнивши навіть управленних до голосування, учасники з'їзду розійшлися, щоб наступного дня провадити наради вже в двох окремих приміщеннях. Справа в тому, що бандерівська меншість за всяку ціну хотіла при допомозі різних трюків «вимагувати собі» більшість або довести до розбиття цього з'їзду.

✱

Перше ніж характеризувати атмосферу з'їзду і проблеми, які були причиною розходжень, мусимо пригадати події, які на цьому відтинку мали місце в минулому, бо теперішній розкол є їх логічним наслідком. Ті вояки УПА і члени збройного підпілля, що прийшли рейдом в Західну Німеччину в 1947 р., були тут зорганізовані в Рейдуочій Частині УПА (РЧ УПА) і, згідно з структурою українського визвольного руху в Україні, були підпорядковані Місії УПА. Але емігрантські умови, зокрема диверсійна акція С. Бандери на відтинку вояків УПА, який за всяку ціну намагався мати «своїх» вояків УПА і членів збройного підпілля, поступово зробили своє і на відтинку РЧ УПА. Партийний апарат С. Бандери заперечував тоді правовість Місії УПА, вів непереривну кампанію проти неї заклав до партійної дисципліни тих членів РЧ УПА, що були в Україні членами ОУН, застосувавши відповідну політику супроти «непокірних» по таборах тощо. В наслідок цієї акції С. Бандері вдалося заангажувати до своєї акції поодиноких людей з РЧ УПА і при їх допомозі дезорієнтувати багатьох інших.

Вони то скликали в Міттенвальді з'їзд частини перебуваючих в Європі членів РЧ УПА (в червні 1950 р.) і створили Братство кол. вояків УПА. Резолюції цього з'їзду, з одного боку, заперечували право Місії УПА репрезентувати Українську Повстанчу Армію, а ЗП УГВР — репрезентувати цілість визвольного руху на рідних землях і підносили різні закиди проти цих інституцій; з другого боку, в третій точці резолюції говорилося, що Братство «... разом із ЗЧ ОУН творить ідейно-політичну єдність і однонаправлену дію», тобто проголошено себе партійною прибудівкою ЗЧ ОУН. Це було запереченням структури УПА, її понадпартійного характеру і взагалі її ідейно-політичних залогень, бо УПА мала широку національну базу («Платформа УГВР» і «За що бореться УПА»), що в дуже багатьох випадках не має нічого спільного з політичними засадами групи С. Бандери чи їм прямо протирічить. Але багато членів Братства не цілком здавали собі справу з того, що вони діють проти Головного Командування УПА, і навіть у 32. точці статуту зазначено: «Члени Братства б. вояків УПА підпорядковуються дальшому наказам Головного Командування УПА». Що більше — команда (управа) Братства вислала матеріяли з'їзду в Україну, до ГК УПА з пропозицією передати мандат репрезентувати УПА за кордоном команді Братства.

Самозрозуміло, що ці побажання не могли бути узгляднені. Уже восени 1950 р. прийшли вирішення з України як відповідь на вислани в Україну 1949 р. закиди з боку С. Бандери; ці вирішення підтвердили мандати Місії УПА. Щоправда, після цих вирішень команда Братства вже ніде публічно не виступала проти Місії УПА, але і не налагоджено взаємні з Місією УПА і вичікувано конкретних вирішень з України в справі Братства чи, радше, всіх вояків УПА і членів збройного підпілля, що опинилися за кордоном.

Такі вирішення прийшли вліті 1953 р. Це була постанова УГВР за підписами М. І. Лісового — від Президії УГВР і полк. В. Коваля — голови Генерального Секретаріату УГВР і Головного Командира УПА. Постанова ще раз підтвердила законність ЗП УГВР і Місії УПА, в ній, між іншим, говориться:

«Закордонне Представництво УГВР є також найвищим керівним органом для всіх учасників УПА і підпілля, які опиняться за кордоном».

Таке цілковите вяснення справи вдалося від команди Братства зревівувати своє становище і зробити належні исновки: скликати з'їзд і дати справу їд розвагу своїм членам. Але це зроблено з значним запізненням, через спро-

тив голови команди Микола Фриза (Вернигори), що залишився сліпим знарядям свого емігрантського «провідника» і разом з ним діяв проти волі воюючої батьківщини. (Вернигора за статутом користувався великими правами, зокрема правом скликати з'їзд). Але три інші члени команди — Марко, Смирний і Горислав виконали наказ УГВР, чим виконали і свій моральний обов'язок супроти воюючої України і 32. точки статуту Братства, і в імені команди Братства видали «Заяву» від 26. 6, якою визнали постанову УГВР від літа 1953 р. М. Фриза, що перебуває постійно в Парижі, спочатку не зайняв становища до «Заяви», що, згідно з ультимативним листом до нього від команди з датою 19 червня, означало згоду, але згодом, приїхавши до Мюнхену, заперечував «правовість» заяви.

Не будемо тут зупинятися над «аргументами» М. Фриза, вони вже відомі з інших публікацій з'їзду. Ствердимо тільки, що більшість членів команди Братства і їх прихильники, а також три нові члени, що вважали за можливе вступити до Братства після «Заяви» команди від 26. 6. 1954 р., стояли на становищі, що на найближчому з'їзді треба перебудувати товариство: прийняти новий статут, відпартійнити його і поширити платформу, отже створити одну комбатантську організацію в Німеччині, до якої могли б належати всі колишні вояки УПА і члени збройного підпілля, незалежно від їхньої теперішньої партійної приналежності і від того, чи вони були в Братстві, чи ні. Одним словом, побудувати організацію на тих засадах, на яких була побудована УПА.

До цього в жодному разі не хотів допустити С. Бандера, що прагне ім'ям колишніх вояків УПА прикривати свою політику проти керівних органів воюючої України; тому він при допомозі колишнього пропагандиста підпілля Вернигори, М. Філя (Пугача) і ще п'ятеро членів Братства, рівночасно членів своєї партії, намагався не допустити до з'їзду і до поставлення справ Братства під дискусію, а одночасно добивався узаконити неправні «мандати» від вибухли до США членів Братства, щоб запевнити

Діяльність студентської централі продовжується

В ЛОНДОНІ 2 І 3 ВЕРЕСНЯ ВІДБУВСЯ XVIII КОНГРЕС ЦЕНТРАЛЬНОГО СОЮЗУ УКРАЇНСЬКОГО СТУДЕНТСТВА — ЦЕСУС

(Власна кореспонденція)

Не зважаючи на важкі умови емігрантського життя і щораз більший вплив молоді з студентських рядів, праця ЦЕСУС-у постійно провадиться далі. ЦЕСУС, абстрагуючи від основної його мети: заступати інтереси українського студентства на чужині, являє собою також поважну загальноукраїнську установу. Цим разом конгрес ЦЕСУС-у відбувся в Лондоні, що було зумовлене влаштуванням

високошкольного курсу українознавства у Великобританії.

Для учасника трьох останніх конгресів лондонський студентський з'їзд не був цілковито задовільним. Причиною деякого звуження студентської політики є, без сумніву, передусім зменшення кількості активних кадрів. Якщо зважимо, що студентські осередки в Європі нараховують сьогодні 296 заїматрикульованих студентів і якщо порівняємо це кількість із понад двотисячною громадою студіюючої молоді кілька років тому, тоді стане зрозумілим, чому діяльність будь-якої управи ЦЕСУС-у не може бути такою імпазантною і атрактивною, як ми всі цього бажали б. Враховуючи факт створення краєвих студентських союзів (в США — Союз українських студентських товариств Америки, СУСТА і в Канаді — Союз українських студентів Канади, СУСК), які не є членами ЦЕСУС-у, а тільки братніми організаціями централі і мають свої, чисто місцеві інтереси, — треба буде узгляднювати в дальшій діяльності і цей момент. Ця діяльність матиме тепер передусім координаційний характер.

Згідно з інформаціями організаційного референта кол. управи ЦЕСУС-у В. Михальчука, в країнах західного світу перебуває тепер коло 3 400 українських студентів, в тому числі також місцевих уродженців і громадян українського походження. За неперевіреними даними СУСТА має 580—600 членів-студентів з нової еміграції; в США, до речі, студіює кількості більше молоді українського походження. До СУСК-у належить

собі перевагу в дальшому ході нарад. На жаль, до групи Вернигори долучилося ще кілька дезорієнтованих і непартійних членів Братства. Вони створювали таку атмосферу, в якій було неможливо вести будь-які наради. Було ясним, що при такому наставленні не можна було й думати про єдину організацію колишніх вояків УПА і підпілля.

На другий день з'їзду, більшість його учасників, заступаючи 22 управлений г-лос, вислала до меншости п. Ірину Козак (Бистру) з пропозицією двох компромісових розв'язок; коли вони були відкинені, більшість почала нормальну працю. Заслухано звіти уступаючої команди і уділено її членам абсолюторію, крім неприємного М. Фриза, головню за те, що він діяв проти 32. точки статуту і морального обов'язку колишнього побстанця, тобто проти постанови УГВР. Прийнято новий статут, зрадагований на широкій комбатантській базі, що дозволить об'єднати в організації і тих, хто не був в Братстві. Змінено назву організації на «Об'єднання колишніх вояків УПА в Німеччині». З'їзд прийняв цілий ряд інших важливих для дальшої діяльності вирішень і ухвалив резолюції.

До керівних органів Об'єднання обрали: Управа: голова С. Штендера, заступник голови — М. Ріпецький, секретар — М. Федак, скрабник — В. Сорочак і організаційний референт — В. Дашко.

Контрольна комісія: голова — Д. Білий, члени — М. Лабунька і Г. Латанишин.

Товариський суд: голова — З. Соколюк, члени — Р. Біловус і С. Жуківський.

З резолюцій бандерівської меншости з'їзду і інформації довідуємося, що вона не тільки не зайняла позитивного становища до рішень з України, але навіть «скасувала заяву команди Братства від 26. 6. 1954 р., тобто виманно поставилася проти вирішень керівних органів підпілля, що стосувалися колишніх вояків УПА за кордоном. Треба тільки жалувати, що С. Бандері вдалося втягнути до цієї неморальної справи і кількох чесних вояків, що діяли в свідомості служіння батьківщині.

Цей з'їзд зайвий раз довів неморальні методи середовища С. Бандери в громадській практиці на еміграції і послідовне діяння цього середовища проти керівництва визвольним рухом в Україні. Е.

У МАЛІЙ ПОЛІТИЧНІЙ ВІБЛІОТЕЦІ в-ва «Сучасна Україна» появилися:

ч. 1
доц. д-ра Лева Ребета
«ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ»
Ціна: 0,50 н. м. — 0,15 дол. — 1 шил.

ч. 2
д-ра Богдана Галайчука
«НАЦІЯ ПОНЕВОЛЕНА, АЛЕ ДЕРЖАВНА»

(Українська визвольна справа з міжнародно-правного пункту бачення)
Ціна: 1,50 н. м. — 0,50 дол. — 3 шил.

ч. 3
Всеволода Голуба
«УКРАЇНА В ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЯХ»
(Огляд історії прийняття та діяльності з узглядненням міжнародно-правної позиції та деякими політичними висновками)
Ціна: 1,20 н. м. — 0,40 дол. — 2/6 шил.

У МАЛІЙ ЛІТЕРАТУРНІЙ ВІБЛІОТЕЦІ в-ва «Сучасна Україна»

ч. 1
Юрія Шереха
«ПРОЩАННЯ З УЧОРА»
(«Коли ж прийде справжній день?») Замовляти: Verlag „Sučasna Ukraina“ (13 b) München 2, Karlsplatz 8/III Germany — US-Zone

ші члени управи виконували свої функції відповідно до об'єктивних можливостей.

Делегати з Великобританії, Бельгії, Франції, Німеччини та Іспанії дали належну оцінку діяльності управи і активно включилися в працю поодиноких конгресових комісій.

Вибір нової управи ЦЕСУС-у справив конгресові, без сумніву, найбільше клопотів. Перенесення осередку управи

з Парижу до Мюнхену не є надто доброю розв'язкою вже хоч би тому, що осідок централі в баварській столиці до деякої міри применшує престиж ЦЕСУС-у і надає всій його діяльності поспак баварської провінційности. Однак неспроможність (з огляду на персональні труднощі) скомплектувати відповідну управу в Парижі і справжня тривога за майбутнє ЦЕСУС-у примусили учасників із Мюнхену переїхати в столицю Баварії найбільшу кількість «портфелів» нашої студентської централі.

Найбільшим негативом XVIII конгресу ЦЕСУС-у треба вважати намагання певної групи делегатів відновити в студентській централі атмосферу 1945-46 рр., тобто вузького партійництва і партійно-політичного, а не ділового, висування кандидатів на членів управи. Мова йде конкретно про емігрантську ОУНР або, точніше, про групу, очолену С. Бандерою, студентський лідер якої, діючи включно за директивами своєї партквартури («переїхати в свої руки всі громадські установи»), хотів «виключити» з майбутньої управи ЦЕСУС-у інших студентських діячів. Нездорове це явище, коли запеклі партійники, які навіть не знають, скільки є в управі референтур і які є прізвища висуваних ними кандидатів (дехто з цих кандидатів не був ні одного разу в своїм житті на сходинах студентської громади), «ліплять» партійний склад управи з «ключовими» позиціями для своєї групи. Тільки завдяки розважній і суспільно виробленій поставі голови номінаційної комісії інж. А. Жуковського вдалося зневалізувати ці загрозові тенденції, і конгрес вибрав коаліційну, загальностудентську управу, до якої ввійшли представники всіх течій, що діють сьогодні в студентському житті на чужині.

XVIII конгрес ЦЕСУС-у закінчився 3 вересня о 22 год. Це, до речі, «щось нове» в організуванні українських, в тому числі й студентських, з'їздів, праці яких тривають звичайно допізна, поза північ, що дуже негативно впливає на хід нарад та дискусій.

Нова управа ЦЕСУС-у матиме багато труднощів до переобрання і працювати-ме вона в далеко складніших умовах, ніж усі дотеперішні управи. Її члени мусять це взяти до уваги. Якщо вони мають амбіцію задовільно керувати українською студентською централею на чужині, вони повинні більше, ніж колинебудь, керуватись такими підставовими засадами громадського життя: працею, діловістю та академічною дружністю! (зсп)

СОВЕТСЬКИЙ ФЕЙЛЕТОН

Будинок у старому парку

Іван Іванович Ткаченко охоплений пристрасною будівництвом. В захопленні будівельної гарячки він іноді навіть забуває про прийом відвідувачів.

Годину й дві стоять вони коло кабінету голови Лубенської міської-ради, гадаючи, що оголошення про дні й години прийому увідповідають істині. Але порожній кабінет Івана Івановича. Є на дверях вивіска, є під нею розпис прийому, а голови нема. Прибиральниця співчутливо висловлює відвідувачам свої припущення:

— Напевно Іван Іванович на об'єкті. Відвідувачі, не в перше переживши гіркої нездійсненої побачення з головою, уже добре знають, де шукати цей об'єкт.

У центрі міста, під затишком дерев старого шкільного парку, будується дім з червоної цегли. Не в приклад іншим лубенським будовам він росте казково швидко. З-за високого міцного забору видно добротні дворові будівлі. Хлів і гараж цегляної кладки вже готові.

Цей будівельний об'єкт користується особливою увагою і доглядом Івана Івановича. Заради нього він жертвує не лише відпочинком, а й службовим часом.

Іван Іванович не почуває себе тут бездіяльним екскурсантом, стороннім спостерігачем. Ось енергійним рухом він натягає брезентові рукавиці і самовіддано допомагає міськрадівському конюхові вивантажувати цеглу, доставлену міськрадівським конем на міськрадівському таксі возі. На цей будівельний Іван Іванович легко стирає межу між суспільним і особистим.

«Об'єктові Івана Івановича — зелену вулицю!» — під таким негласним гаслом розгорнулось будівництво окремого будинку. Цегла, шифер, ліс безперервно і в необмеженій кількості доставляються на будову.

Може, в Лубнях добре налагоджене виробництво будівельних матеріалів і повною мірою задовольняються потреби всіх замовців? Ні, ніхто з мешканців не може запевняти цього. Дуже часто заявляють на будівельні матеріали лишаються незадоволеними. Потрібна була цегла для ремонту лікарні — її не дали. Міський харчокомбінат просив 30 тисяч штук цегли на будівництво цеху фруктових вод. Після довгих митарств удалось одержати тільки 5 тисяч, а за останніми довелось їхати майже за 50 кілометрів до Пирятина. Багатом відмовляли, багатом урізували. Раптом у Івана Івановича виникла ідея — замінити дерев'яний забор навколо свого будинку камінною стіною. Незручно йому відмовити — і відмовляють багатом державним установам з такою ж легкістю, з якою Іван Іванович чашенько відмовляє меш-

канцям міста у задоволенні їх найконецніших життєвих нужд.

Громадяни, що проживають у Другому советському завулку, раніше поодинокі ходили до міської ради і просили упорядкувати водопостачання, відремонтувати тротуари. Індивідуальні відвідини міськради не дали наслідків. Тоді було ухвалено скликати загальні збори мешканців завулку. Вони відбулися 20 травня. 60 осіб, присутніх на зборах, просили міськраду встановити хоч одну водорозбірну колонку, привести до ладу дорогу і зробити примітивний тротуар. Вони пропонували свої послуги для цього нескладного впорядкування завулка. Але їх прохання, як запевняють робітники міськради, «в теперішній час не може бути задоволене».

Думки голови виконкому далекі від турбот про конечні потреби трудящих. По два місяці не відповідає він на їх листи, на замітки районної газети про серйозні недоліки в праці міськради.

В пилу будівельної гарячки про багато чого забуває Іван Іванович. Про скромність, що прикрашує керівника, про чутливе ставлення до потреб трудящих, і про те, що треба турбуватися за впорядкування міста.

Що скаже Іван Іванович виборцям, коли вони зажадають від нього звіту за діяльність на посту голови виконкому міської ради?

Як скласти звіт об'єктивно, то він буде виглядати так: план капітального ремонту житлового фонду за перше півріччя 1954 року не виконаний;

вулиці на околицях міста досі не заощені, брудні, світло й вода подаються з великими перебоями;

у роботі міськради не викорінені бюрократизм і чиновницька байдужість до потреб виборців;

будівництво власного будинку т. Ткаченка ведеться безперервно, і є підстави припускати, що він буде готовий до терміново.

Ні, не заслужити такий звіт доброї оцінки у виборців...

В. Голубев

(«Правда України» ч. 186)

УВАГА! НОВА КНИЖКА УВАГА!

Видавництво «ДНІПРОВА ХВИЛЯ» вже видало нову книжку Олени Звичайної п. н.

ОГЛЯНУВШИСЬ НАЗАД...

збірка оповідань і новель

Замовлення слати до: Verlag „DNIPROVA SHWYLA“ München 2 — Dachauer Straße 9/II (Deutschland — Germany)

В цій збірці оповідань і новель авторка подає вірні образи нашої недавньої минувшини під московською та німецькою окупаціями, та також із скитальцями. Всі ці епізоди подані в хронологічному порядку, у високій мистецькій формі. Зміст цих оповідань має виховну вартість і читачам дає велике моральне задоволення.

Книжка має 232 ст. Триколірова обкладинка роботи мистця М. Дмитренка. Наклад невеликий, тому просимо поспішати зі замовленням.

Ціна книжки: Австрія — 12 шил., Австралія — 6 шил., Англія — 5 шил., Аргентина — 10 песо, Бельгія — 35 фр., Бразилія — 30 круз., Парагвай — 30 гваранів, Франція — 250 фр., Канада і США — 1,50 дол., Німеччина — 2,50 ДМ, Швеція — 5 кор.

3 ЛИСТІВ ДО РЕДАКЦІЇ

Європейські легкоатлетичні змагання

На мою думку, вже незабаром у західному світі на місце антикомуністичних слоганів прийде звичайний антиросійський політичний курс. Американці, напр., напевно колись спостережуть, що не комуністи є їхніми противниками, а такі російські імперіялісти або, якщо хочете, — навіть «російський народ».

Франція, Німеччина, Швейцарія, Великобританія і вся західна демократія бачать сьогодні на Сході уже не більшовизм, а Росію, з якою таки можна «співіснувати», вести товарообмін, щоб таким способом тільки хвилювати... американців.

З приводу Європейських легкоатлетичних змагань у швейцарському Берні була зорганізована для росіян окрема півофіційна клякеська служба, щоб довести російським «спортсменам», яка, мовляв, у нас, в Європі, «справжня спортова поведінка».

Мені здається, що спортовий репортаж в «Українському самостійнику» на цю тему не надто щасливий. І я був два дні в Берні і мав можливість розмовляти з «советськими спортсменами».

— Чи у вашій команді є також українці? — запитую одного з советських спортових менеджерів.

— Так, у нас є також атлети з України, — звучала відповідь.

Владимір Куц є «настоящим русским», що народився в Москві. Він був студентом фізкультурного інституту у Львові, а це не однозначне з тим, що він є львів'янином.

Советські атлети являли собою не спортових змагунів-аматорів, а звичайних глядятьорів з римського цирку без будь-якого спортового духу. Німців насправді дискваліфікували несправедливо, а англійців — тільки тому, щоб французам дати одну золоту медаль. Англійці — справжні спортсмені чесної гри — мовчали, але німці викликали авантуру.

Чех Затопок не тільки прекрасно біг: він постійно і дуже пильно забігав до рогу іншим змагунам. Немає такого спортового закону, який забороняв би це робити. Але власне в тому і справа, що так поступають атлети, а не спортсмені чесної гри. В римських та візантійських перегонах на квадригах можна було наїхати на конкурента власним возом, і за

МАЛА ЛІТЕРАТУРНА БІБЛІОТЕКА ч. 3

в-ва «Сучасна Україна»
Збірка поезій

Діми
«РОСЯНИ ЗОРІ»

Голос критики: «... Тому, читачу, дістаньте нову збірку поезій паризької поетки Діми «Росяні зорі»... Може вам буде корисно, після газет, дихнути, росіянним ранком, босоніж пробігтися по росіянній траві чи по теплій, соняшній землі!».

(«Українець-Час», Париж, 26. 10. 1952)

Замовляти: Verlag „Sučasna Ukrajinna“ (13b) München 2, Karlsplatz 8/III Germany — US - Zone

це дискваліфікації не було. Однак це відбувалося на цирковій арені, а не на спортовій площі.

Бернські легкоатлетичні змагання за першенство в Європі були справжнім політичним видовищем: європейського підлабузництва перед росіянами і російсько-більшевицького нахабства.

Справді варто йти на міжнародні спортові змагання. Це дуже часто добрий коментар до політичної ситуації в світі.

Є. О. (Женева)

СУЧАСНА УКРАЇНА

ДВОТИЖНЕВИК

Видає: Закордонне Представництво УГВР
Редагує: Колегія *

Редакція не вміщує статей, не підписаних ім'ям та прізвищем автора. В справі неприйнятих статей не листується. Редакція застерігає за собою право скорочувати статті і правити мову. — Статті підписані авторами, не конечно висловлюють погляди чи становище редакції.

Адреси наших представників

Австралія: Fokshan Library & Book Supply
1 Barwon Street
Glenroy W. 9, Vic.

Аргентина: Denysiuk Mykola
c. Curapaligüe 790
Buenos Aires

Бельгія: Schrayter F.
4 rue des Bouleaux
Cheratte, Liege
чекове conto для пересилки грошей: Camp. 2376.24

Велико-британія: Prokop Konstantyn
25 Hillcrest Rd.
London W. 3

Венесуела: Dejneka Alexander
UKRAFOT
Av. Espana
Edificio Panamerica
Caracas Catia

Канада: O. I. Eliashevsky
118 Medland St.
Toronto 9, Ont.

США: Klym Jaroslav
114 East 11-th Street
New York 3, N.Y.

Франція і Туніс: Soroczak Miroslaw
Oury-Sud 69
Florange (Moselle)

Швейцарія: Dr. Prokop Roman
Wabernstr. 40
Bern

Швеція: Harbar Kyrylo
Box 62
Huddinge

Маємо на складі наступні книжки

	ціни в		
	Німеччині	США і Канаді	Англії
Арка, журнал літератури, мистецтва і критики			
рік 1947, числа 1, 4, 5, 6,			
рік 1948, числа 2, 3, 4, 5,			
кожне число по Бабій Ол.	— 50	— 15	1.0
Світ і людина, поеми Балеї Петро:	— 50	— 15	1.0
Пан, збірка оповідань Барка Василь:	1.50	— 40	3.0
Білий світ, поезії Галайчук Б., — д-р	1.—	— 30	2.0
Нація поневолена, але державна Гуменна Докін:	1.50	— 50	3.0
Діти чумацького шляху, роман т. I — III	12.—	2.25	24.0
т. IV	7.90	2.50	14.6
* * * Діти, одгадайте	— 50	— 15	1.0
Діма:			
Росяні зорі, поезії Домонтович В.:	— 50	— 20	1.0
Доктор Серафікус, повість	1.50	— 40	3.0
* * * Ідея і чин, видання Проводу ОУН. р. 1946 10 (передрук підпільного видання)	2.—	— 50	4.0
Клен Юрій:			
Спогади про неоклясиків	— 50	— 15	1.0
Коваль Федір:			
Зелені Ромби, поезії Мосендз Леонід:	1.50	— 60	3.0
Волянський рік, поема	— 50	— 15	1.0
* * * Організація і праця штабів, проект	1.50	— 40	3.0
* * * Позидії українського визвольного руху (передрук підпільних статей)	1.50	— 40	3.0
Полтава Л.:			
У вишневій країні, новели	— 50	— 20	1.0
Портрети ген. Р. Шухевича, малі великі	— 25	— 10	0.6
Приходько М.:	1.—	— 30	2.0
Під сонцем Поділля, спогади	2.—	— 50	4.0
Ребет Лев, д-р:			
Формування української нації	— 50	— 15	1.0
* * * Самостійність, орган УГВР (передрук підпільного видання)	1.50	— 40	3.0
* * * Топографія	1.50	— 40	3.0
Хрін Стенан:			
Крізь сміх заліза (спогади)	4. . .	1.50	8.0
Замію в бункрі (спогади хроніка)	4.	1.50	8.0
Спомяни чотогого Островерха	4. .	1.50	8.0
Всеволод Голуб:			
Україна в Об'єднаних Націях	1.20	0.40	2.6
Чапленко В.:			
Чорноморці, т. I	1.—	— 30	2.0
Шерех Юрій			
Прощання з учора	— 50	— 20	1.0
Шерех Ю., Кислиця Д.:			
Грамагика української мови, — синтакса	1.—	— 30	2.0
Янів Волод.:			
Німецькі концентраційні табори	— 50	— 15	1.0
Перераховуємо 1 нім. марку: в Австралії — 2,3 шил., в Аргентині — 3 пес., в Бельгії — 12 фр., в Бразилії 5 кр., у Венесуелі — 80 бол., у Франції — Тунісі — 85 фр., у Швейцарії — 1 фр., у Швеції — 1.25 кр.			
Кольпоторерам даємо 20% знижки.			
Замовляти у видавництві «Сучасна Україна». München, Karlsplatz 8, III, Germany, або у представників за кордоном.			